ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

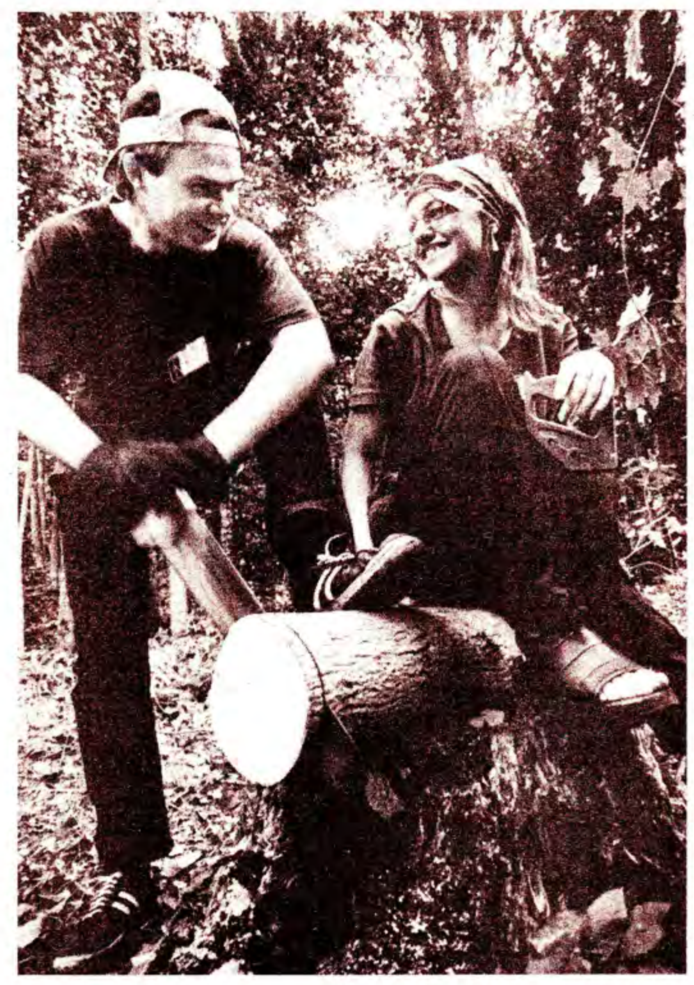
Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 86(5268)
Чацвер, 2 жніўня 2001 года

Кошт у розніцу — 80 руб.

Валанцёрскі рух

"Альба" не загіне

Сэрца шчыміць ад прыгажосці, якую бачыш, калі крочыш па старажытных сцежках нясвіжскага парку "Альба", што закладзены ў XVI стагоддзі тагачасным уладальнікам Нясвіжа Радзівілам Сіроткам. Велічнае адчуванне даўніны напаўняе душу нейкім таямнічым трапятаннем. Праз шаты магутных дрэў праглядваюць вежы старога радзівілаўскага замка, ціха шапоча зялёная вада шматлікіх стаўкоў і азёр...

Стоячы на штучным востраве, можна сабе ўявіць, як Радзівіл чакаў гасцей, якія плылі на баль на лодках па васьмі зробленых па яго загаду каналах, што разыходзіліся быццам промні. Нагадвае казку? Не, гэта не казка, гэта — рэальнасць беларускай зямлі.

На жаль, незлічоныя войны знішчылі тут шмат чаго з гістарычнай спадчыны, але астатняе робяць час і чалавечая нядбайнасць. Каб падтрымліваць парк у належным стане, трэба шмат грошай. Іх няма. Тым часам замак занепадае, а парк робіцца лесам, сістэма штучных стаўкоў і азёр засмечваецца, месцамі забалочваецца, бо парушана сістэма водаабмену. Ёсць прыклады, калі такія паркі з цягам часу проста гінулі...

Мясцовая адміністрацыя мае намер звярнуць увагу рэспубліканскага кіраўніцтва і грамадства краіны да праблем парку. Але ў Нясвіжы, акрамя "Альбы", — шмат іншых гістарычна-культурных аб'ектаў... Інакш кажучы, атрымаць неабходныя сродкі — цяпер нерэальна.

Дзіўна, канешне, атрымліваецца: за мяжой турысты аддаюць немалыя грошы, каб трапіць у такія мясціны. Тут і цудоўны адпачынак на прыродзе, і магчымасць даведацца шмат новага... Калі прывесці ўсё ў належны стан, можна было б вярнуць выдаткі і атрымаць прыбытак.

Але калі чакаць лепшых часоў ды толькі марыць, парк ціха прыйдзе ў занядбанне. Трэба рабіць тое, што магчыма, і на тыя сродкі, што ёсць. Напэўна, менавіта так разважалі арганізатары валанцёрскага летніка, што ўжо пяты год працуе ў нясвіжскім парку. Беларускім саюзам моладзі, які займаецца валанцёрскім рухам, і ўпраўленнем архітэктуры і горадабудаўніцтва Нясвіжскага райвыканкама распрацаваны канцэптуальны план добраўпарадкавання "Альбы".

Валанцёры, якія працуюць тут, — студэнты з усёй Беларусі. Сёлета іх 60 чалавек. Большасць — актывісты БСМ. Яны плацяць толькі за дарогу, а жыллё, харчаванне, праезд да месца працы забяспечылі ў гэтым годзе Рэспубліканскі цэнтр па аздараўленні і санаторна-курортным лячэнні, Мінскі гарвыканкам, Клецкі лясгас і іншыя ўстановы.

Працуюць валанцёры 4,5 гадзіны раніцай, потым — адпачываюць, удзельнічаюць у разнастайных культурна-забаўляльных мерапрыемствах (конкурсы "Міс і містэр "Альба-2001"", "Body art" і інш.).

Як паведаміў кіраўнік цэнтра занятасці Цэнтральнага камітэта Беларускага саюза моладзі Зміцер Савельеў, "Альба" — не адзіны валанцёрскі летнік. Школьнікі таксама працуюць на расчыстцы гістарычных ландшафтаў у Пінскім раёне (сядзіба Скірмунтаў), у Брэсце ("Цвярдыня над Бугам"), Віцебску, гродзенскім парку.

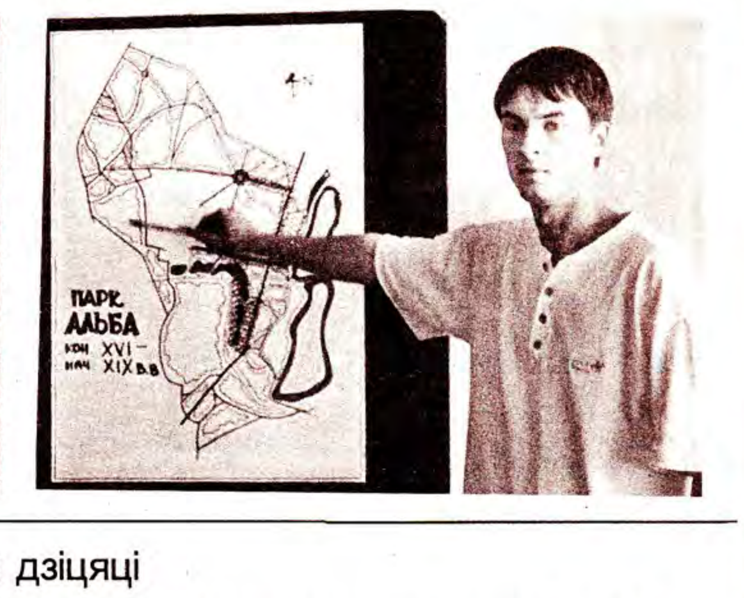
Я лічу, што такі вопыт трэба толькі вітаць і ўсяляк падтрымліваць. Гэта ўзаемакарысны праект і для дзяржавы, і для моладзі. Хлопцы і дзяўчаты клапоцяцца пра радзіму, а родная зямля ім дорыць сваю прыгажосць, робіць іх больш моцнымі і здаровымі.

Вольга ЗАЙКІНА.

НА ЗДЫМКАХ: сяброўства пачынаецца з усмешкі; аб перспектывах развіцця парку "Альба" расказвае намеснік начальніка ўпраўлення архітэктуры і горадабудаўніцтва Нясвіжскага райвыканкама В.Дражын; і дрывасекі, і артысты.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Правы дзіцяці

На грунце сямейнай педагогікі

Днямі ў метро на вочы трапілася аб'ява: "Прафесія — матуля-выхавальніца. "SOS — Дзіцячая вёска" запрашае жанчын, чыё прызванне апякаць і выхоўваць дзяцей, для працы і пражывання разам з дзецьмі ў сям'і "Дзіцячай вёскі". Патрабаванні: 27-40 гадоў, не замужам." Адразу ўзнікла шмат пытанняў. Што за прафесія? Можа, гэта педагог? Чаму менавіта такія патрабаванні?

За адказамі я накіравалася ў "Дзіцячую вёску", якая знаходзіцца ў Бараўлянах. Вёска ўражвае сваёй чысцінёй і гасціннасцю. Вока радуюць кветкі, маладыя дрэўцы, маленькія ўтульныя хаткі. На жаль, у ёй не было чуваць дзіцячых галасоў: усе паехалі адпачываць. Засталіся толькі клапатлівыя дарослыя, да якіх я і завітала са сваімі пытаннямі.

Пагутарыць давялося з Рытай Міхайлаўнай Фурманавай, педагогам-псіхолагам "Дзіцячай вёскі". Зараз яна займаецца адборам матуль-выхавальніц для новай вёскі, якая пачала будавацца ў Мар'інай Горцы. Яна і патлумачыла, што азначае "матулявыхавальніца". Жыццё ў "Дзіцячай вёсцы" ўяўляе сабой форму выхавання дзяцей-сірот, набліжаную да сямейнай. Гэта асноўная мэта з'яўлення такой вёскі на Беларусі (дарэчы, работа вядзецца ўжо 5,5 года). Таму маці-выхавальніца, па-першае, — ахоўніца сямейнага ачага. Асноўная роля жанчыны, якая вырашыла стаць на такі шлях, — выхоўваць, апякаць, дапамагаць дзецям. З аднаго боку, матулявыхавальніца — прафесія (яна атрымлівае заработную плату, мае выхадныя дні, адпачынак), а з другога, калі жанчына становіцца маці, яна набывае новы сацыяльны статус. Маці-выхавальніца — сацыяльная маці, якая замяняе дзіцяці яго біялагічную.

Стаць матуляй для дзяцей-сірот няпроста, бо існуе шэраг патрабаванняў і, галоўнае, конкурсны адбор. Адна з умоў — абмежаванне ва ўзросце. Сям'я складаецца з 6-9 чалавек. Каб даглядаць столькі дзетак, трэба мець добрае здароўе. У вёсцы працуюць жанчыны, якія з той ці іншай прычыны не змаглі стварыць сваю сям'ю. Яны мелі патрэбу ў дзецях, а дзеці, у сваю чаргу, — у матулях. Зараз у "Дзіцячай вёсцы" трынаццаць мам выхоўваць 95 дзяцей.

Конкурс матуль-выхавальніц будзе праходзіць на працягу года. Ён уключае некалькі этапаў. Першы — кантакт па аб'яве, у ходзе якога жанчына атрымлівае поўную інфармацыю пра "SOS — Дзіцячую вёску", прафесію SOS-матулі, знаёміцца з патрабаваннямі да маці-выхавальніцы, запаўняе анкету.

Наступны этап — першае субяседаванне, дзе высвятляюцца падрабязнасці жыцця жанчыны: узаемаадносіны ў сям'і, як складвалася асабістае жыццё.

Далей канкурсантам даецца магчымасць пажыць у сям'і. Стандартны мінімум складае пяць дзён. Паводле слоў Рыты Міхайлаўны, вельмі важна, каб жанчына паглядзела на жыццё ў вёсцы з практычнага боку, пагутарыла з тымі, хто ўжо працуе, атрымала больш поўную інфармацыю пра дзяцей.

Пасля гэтага іспыту — стажыроўка ў "Дзіцячай вёсцы" Бараўлян у якасці памочніцы маці на працягу аднаго месяца.

І апошняе — тэарэтычнае навучанне (3-4 месяцы), якое прадугледжвае вучобу па шэрагу дысцыплін, вельмі неабходных для будучай працы: медыцына, псіхалогія, педагогіка, дзіцячая і юнацкая літатура, вядзенне хатняй гаспадаркі і інш.

Калі жанчына змагла прайсці праз усе этапы конкурсу, то фонд заключае з ёю кантракт. Будучая маці-выхавальніца самастойна прымае рашэнне ў выбары дзяцей для сваёй сям'і.

Здавалася б, што для таго, каб працаваць з дзецьмі, патрабуецца педагагічная адукацыя. Але супрацоўнікі фонду насцярожана ставяцца да канкурсантак-настаўніц, бо тыя часта не могуць выйсці за межы сваёй прафесіі. Спрацоўвае схема: настаўнік — вучань, а не маці — дзіця. У кожнай жанчыне закладзены мацярынскі інстынкт, таму іншы раз інтуітыўна яна ведае і адчувае больш, чым прафесійны педагог. "Дзіцяці не трэба нудная педагогіка, яму неабходны добрыя, цёплыя, шчырыя адносіны", — лічыць Р.М.Фурманава. Думаю, ёсць над чым задумацца нашым настаўнікам. Канешне, з цягам часу ў іх выпрацоўваюцца схематычныя адносіны да вучня (цяжкасцяў і праблем шмат), але шчырае, добрае стаўленне робіць настаўніка сапраўдным майстрам сваёй справы. Каб стаць матуляй-выхавальніцай, трэба мець і педагагічныя ўменні і навыкі, але галоўнае — проста любіць дзіця, і тады можна будзе з лёгкасцю пераадолець усе перашкоды.

Патэнцыяльных канкурсантак, якія падышлі з першых патрабаванняў (узрост, сямейнае становішча) назбіралася ўжо прыкладна 50 чалавек.

Маці-выхавальніца павінна даваць дзіцяці адчуванне сацыяльнай абароненасці, таму выхаванне дзяцей у "SOS — Дзіцячай вёсцы" і будуецца на грунце сямейнай педагогікі. Дзіцячая вёска дасягае сямейнага падабенства шляхам рэалізацыі чатырох асноўных прыцыпаў. Раней гэтыя педагагічныя прынцыпы прымяняліся ў працэсе апякунства дзяцей-сірот, але паасобку. "Дзіцячая вёска" ўпершыню аб'яднала іх у педагагічную сістэму і стварыла магчымасці для прымянення на практыцы. Рэалізацыя прынцыпаў дазваляе праводзіць інтэграцыю асірацелых дзяцей у грамадства з улікам іх індывідуальных асаблівасцей. Згаданыя прынцыпы зводзяцца да наступнага: SOS-маці — аснова здаровага, паўнацэннага развіцця дзіцяці; у "SOS — Дзіцячай вёсцы" дзіця жыве ў большасці выпадкаў не з выхаванцамі-аднагодкамі, а з братамі і сёстрамі рознага ўзросту. Родныя браты і сёстры аб'яднаны ў адной сям'і: тут дзіця абаронена, яго любяць, аб ім клапоцяцца, заўсёды побач матуля; "SOS — Дзіцячая вёска" — пасрэднік паміж дзіцем і знешнім светам, падуладна і кіраванню, і кантролю. Прынцып інтэграцыі дзіцяці-сіраты рэалізуецца праз усебаковую адкрытасць "SOS — Дзіцячай вёскі" навакольнаму свету.

Вольга ДУБОЎСКАЯ

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Па дзесяці намінацыях

вызначаецца рэйтынг навучальнай установы ў Асіповіцкім раёне Магілёўскай вобласці

У артыкуле "Кіраванне адукацыйнымі сістэмамі ва ўмовах рэформы агульнаадукацыйнай школы", надрукаваным у першым нумары часопіса "Кіраванне ў адукацыі", намеснік міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Г.Д.Дылян асаблівы акцэнт зрабіў на "неабходнасці стварэння па ўсёй вертыкалі кіравання механізма кантролю за якасцю адукацыі".

Работнікі адукацыі, асабліва тыя з іх, хто займаецца праблемамі кіравання, з задавальненнем сустрэлі ўвядзенне адукацыйных стандартаў, якія, безумоўна, будуць садзейнічаць стварэнню сістэмы кіраўніцкай дзейнасці па кантролі за якасцю адукацыі. Ні для каго не сакрэт, што аддзелы адукацыі, адміністрацыі школ маюць патрэбу ў распрацоўках вучоных па метадыцы работы са стандартамі. Мяркуем, было б мэтазгодным вызначыць адзін з раёнаў рэспублікі і замацаваць за ім групу вучоных, вядучых кіраўнікоў сістэмы адукацыі рэспублікі, якія б напрацоўвалі канкрэтны вопыт прымянення стандартаў па ўсёй вертыкалі сістэмы адукацыі і аператыўна даводзілі яго да выканаўцаў. Але пакуль гэта няхай і далёкая, але толькі перспектыва. У такіх умовах нам застаецца выкарыстоўваць як традыцыйныя, так і абноўленыя формы ацэнкі працы педкалектываў, устаноў адукацыі.

Ужо трэці год у сябе ў раёне мы праводзім спаборніцтвы сярод устаноў адукацыі за дасягненне найвышэйшых паказчыкаў у працы.

Неабходнасць гэтага выклікана не столькі тым, што такія спаборніцтвы вярнуліся да нас з мінулага і праводзяцца сярод розных галін народнай гаспадаркі, а перш за ўсё неабходнасцю і ў справядлівым суаднясенні памераў аплаты працы кіраўнікоў устаноў адукацыі ў залежнасці ад яе якасці. Са мной пагодзяцца загадчыкі аддзелаў адукацыі і іх намеснікі, што калі справа даходзіць да размеркавання надбавак да заработнай платы кіраўнікам, дык часцей за ўсё пытанне вырашаецца "на вока". Там жа, дзе ёсць сістэма ў ацэнцы працы ўстаноў, рабіць гэта намнога прасцей. Гэтак жа нескладана вызначыць і пераможцаў спаборніцтваў па выніках года, калі гэта будзе запатрабавана рай(гар)выканкамам.

Распрацоўваючы ўмовы раённых спаборніцтваў на год, мы вызначылі, што кіраўнікі першых пяці з 27 сярэдніх і базавых школ раёна атрымліваюць надбаўку да зарплаты ў аб'ёме 50 працэнтаў службовага акладу, прычым за 1-3 месцы — на ўвесь год, а за 4-5 месцы — на І квартал. (Тыя, хто заняў 6-10 месцы, атрымліваюць 45 працэнтаў, 11-15 — 40 працэнтаў, 16-20 — 35 працэнтаў, апошнія 21-22 месцы па сярэдніх школах — 30 працэнтаў). Кіраўніцтва аддзела можа прыняць у адносінах да аўтсайдэраў іншае рашэнне. Гэтая шкала разлічана на прымяненне пры творчых дасягнененнях у працы і з'яўляецца вызначальнай, але не адзінай. Другім аспектам з'яўляецца "складанасць і напружанасць працы".

Спынімся на гэтым самым другім аспекце. У яго змест уключаны: складанасць цеплавой гаспадаркі, памеры зямельных участкаў, зменнасць заняткаў у школе, наяўнасць неграмадскага харчаблока, прышкольнага інтэрната для дзяцей з малазабяспечаных сем'яў, кансультацыйнага пункта для завочнікаў, колькасць раённых семінараў, праведзеных за канкрэтны перыяд на базе школы, конкурсаў, канферэнцый, спартыўных спаборніцтваў, арганізацыя падвозу вучняў школьным транспартам. Канчатковы рэйтынг вызначаецца сярэднеарыфметычным паказчыкам двух складнікаў: творчыя дасягненні і напружанасць працы.

Можа ўзнікнуць пытанне: школа займае апошняе або перадапошняе месца ў рэйтынгу, а яе кіраўніку выдзяляецца надбаўка — 30 працэнтаў... Пытанне лагічнае. Аднак нельга не ўлічваць, што па напружанасці працы асобныя сельскія школы знаходзяцца ў асабліва складаных умовах. Напрыклад, у раёне Ліпеньская сярэдняя школа мае прышкольны інтэрнат для дзяцей з малазабяспечаных сем'яў, свой харчаблок і цеплавую гаспадарку. У школе завочна вучыцца моладзь і да т.п. У выніку па складанасці, напружанасці працы Ліпеньская сярэдняя школа лідзіруе, а па сярэднеарыфметычным двух складнікаў (50 працэнтаў + 35 працэнтаў — 20-е месца за творчасць роўная 85 і пры дзяленні на 2 атрымліваем 42,5 працэнта надбаўкі да зарплаты). З прыведзеных разлікаў відаць, што надбаўка кіраўніку гэтай школы вызначаецца пераважна за складанасць кіраўніцтва ёю. Нехта можа запярэчыць: не па выніках жа працы школа ацэньваецца? Гэта так. Але ж мы не можам не ўлічваць тое, што школа на 30 працэнтаў забяспечвае патрэбнасці раёна ў змесце, навучанні і выхаванні дзяцей з малазабяспечаных сем'яў, навучае значную колькасць моладзі, але не са "свайго" мікрараёна.

З 2000 года вынікі спаборніцтва або рэйтынг школ вызначаем пакавартальна і за год. Рашэнне прымае Савет аддзела адукацыі.

Што ж уключана ў рэйтынг устаноў адукацыі? Усяго намінацый дзесяць, у тым ліку: праверка ведаў вучняў (па асобным палажэнні), якая складаецца з даных па паступленнях вучняў у ВНУ і ССНУ, алімпіяды і вынікі кантрольных работ па тэкстах абласных і раённых упраўленняў адукацыі з абавязковай прысутнасцю пры іх правядзенні асістэнта ад аддзела адукацыі; базавы ўсенавуч (вызначаецца па працэнту вучняў мікрараёна школы, якія спынілі навучанне па нейкіх прычынах), паспяховасць (вызначаецца па працэнту вучняў, якіх пакінулі на другі год, выключаючы выпадкі, калі гэта рэкамендуецца медыка-педагагічнай камісіяй), творчыя конкурсы, агляды, выставы і да т.п., фізкультура і спорт, якасць харчавання школьнікаў, прафілактыка злачынстваў і правапарушэнняў, кадравы блок, які ўтрымлівае ўлік даных па колькасці настаўнікаў з вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыяй і працу педкалектываў па абагульненні ўдзелу ў конкурсах прафесійнага майстэрства, прыцягненне на патрэбы школы ўнёскаў спонсараў, шэфаў, заробленых школай сродкаў, атрыманых ад фізічных і юрыдычных асоб матэрыяльных каштоўнасцей.

Аналіз прымянення нашай методыкі, напрыклад, за 1999 год і за першы квартал 2000 года, паказаў, што вызначэнне лепшых калектываў без градацыі іх на сельскія сярэднія, гарадскія сярэднія і базавыя школы не перашкаджае аб'ектыўнай ацэнцы:

Так, паводле вынікаў работы за 1999 год пераможцай спаборніцтва сярод школ стала Асіповіцкая беларуская гімназія, другое месца заняла Вязьеўская сярэдняя школа, трэцяе — сярэдняя школа № 1, чацвёртае — сярэдняя школа № 3, пятае — Лапіцкая (сельская) сярэдняя школа. А паводле вынікаў першага квартала 2000 года наперадзе — Вязьеўская сярэдняя школа, другое месца атрымала сярэдняя школа № 3, трэцяе — сярэдняя школа № 2, чацвёртае — гімназія, пятае — сярэдняя школа № 1.

Якая ж матывацыя ўнясення тых або іншых крытэрыяў ацэнкі працы школ? Я ведаю, што ў асобных раёнах рэспублікі ўлічваюць працэнт школьнікаў, якія вучацца на "добра" і "выдатна", а таксама — колькасць медалістаў. Мы не ўключаем іх у рэйтынг з той прычыны, што гэта можа прывесці да фарсіраванага росту гэтых паказчыкаў, не падмацаванага рэальнымі ведамі вучняў. Нават уключэнне другагодніцтва — справа рызыкоўная. Асобныя дбайныя дырэктары, забыўшы пра аб'ектыўнасць у ацэнцы ведаў вучняў, могуць забяспечыць "стопрацэнтную" паспяховасць і рэзка павялічыць колькасць медалістаў. Да гонару нашых педагогаў трэба сказаць, што выпускнікі-медалісты пацвярджаюць на ўступных экзаменах у ВНУ і ССНУ вартасць заваяваных імі ўзнагарод.

Асобна трэба спыніцца на пытаннях, звязаных з вызначэннем рэйтынгу школ па намінацыях "Творчыя конкурсы, агляды" і "Фізкультура і спорт". Не сакрэт, што колькасць розных конкурсаў, аглядаў, спартыўных спаборніцтваў значна павялічылася. Кожная з абласных пазашкольных устаноў лічыць свае мерапрыемствы самымі галоўнымі і важнымі, абавязковымі для ўдзелу. Сёння ў раёнах спецыялісты аддзелаў не могуць скласці каляндар мерапрыемстваў без таго, каб не задзейнічаць вучэбныя дні. А ў гэтым жа можна ўгледзець парушэнне Закона "Аб правах дзіцяці". Таму лічым неабходным прывесці ў сістэму спартыўна-забаўляльныя мерапрыемствы.

Міністэрства адукацыі вызначыла рэгламент спартыўных спаборніцтваў, а вось усялякія конкурсы растуць нібы грыбы пасля дажджу.

Ствараецца ўражанне, што арганізатары іх не могуць загадзя вылічыць усе чырвоныя даты, юбілеі пісьменнікаў, гадавіны прыняцця гістарычна важных дакументаў. Што ў выніку? Аддзел адукацыі склаў гадавы план, школы ў адпаведнасці з ім таксама спланавалі сваю работу, а потым раптам "наплывае" нешта новае... У ідэале неабходна складанне і давядзенне да органаў адукацыі і ўстаноў календара ўсіх мерапрыемстваў на каляндарны год. Менавіта на каляндарны, фінансавы год, а не навучальны, і зрабіць гэта нескладана.

Што робім мы, каб разгрузіць школы ад вялізнага валу раённых, абласных, рэспубліканскіх мерапрыемстваў? Мы скарацілі колькасць конкурсных мерапрыемстваў для гарадскіх сярэдніх школ да пятнаццаці, для сельскіх — да дзесяці, для базавых школ — да пяці. Пры гэтым заўсёды пазначаем абавязковыя для ўдзелу мерапрыемствы, запрашаем да ўдзелу ў неабавязковых. Акрамя ўсяго іншага мы не павінны забываць пра тое, што, плануючы конкурсную праграму спаборніцтваў рэспублікі, вобласці, раёна, трэба ўлічваць магчымасці іх фінансавання.

У намінацыі "Фізкультура і спорт" рэйтынг вызначаецца пераважна паводле вынікаў удзелу школ у спартыўных спаботніцтвах. З улікам таго, што школы разбіты на падгрупы ў залежнасці ад колькасці вучняў, іх месца ў агульным шэрагу вызначаецца дастаткова аб'ектыўна. Напрыклад, паводле вынікаў 1999 года першае месца з 27 школ раёна заняла Пратасевіцкая сярэдняя школа, у якой вучацца 150 чалавек.

У намінацыі па ацэнцы эфектыўнасці працы па зніжэнні дзіцячай злачыннасці і правапарушэнняў улічваем колькасць вучняў, якія іх учынілі. Рэйтынг вызначаем па працэнту правапарушальнікаў ад колькасці вучняў 4-11 класаў. З другога квартала 2000 года кожнага, хто ўчыніў злачынства, пазначаем каэфіцыентам "2", таму што ўраўноўваць злачынствы і правапарушэнні было б няправільна.

Асобным радком ва ўмовы спаборніцтва ўваходзіць арганізацыя харчавання школьнікаў.

Падводзячы вынікі за мінулы год, пры ацэнцы работы школ з педагагічнымі кадрамі ўлічвалі працэнт педагогаў ад іх агульнай колькасці, якія маюць вышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю. На Савеце аддзела прынялі рашэнне знаходзіць працэнт такіх педагогаў ад колькасці тых, што маюць першую катэгорыю з 3-гадовым стажам працы па ёй. Такі падыход дае магчымасць адсочваць прырост у працы па павышэнні кваліфікацыі кадраў, а не карыстацца варыянтам 1991 года. Лічым, што ўключаць у лік паказчыкаў колькасць настаўнікаў з першай катэгорыяй — неапраўдана, таму што гэта можа прывесці да дэвальвацыі іх, маючы на ўвазе, што экзамен для яе атрымання не патрэбны.

Вельмі асцярожна трэба падыходзіць да пытання ўключэння ў рэйтынг паказчыкаў умацавання вучэбна-матэрыяльнай базы і ўсіх іншых, якія абазначаюць працэс, а не яго вынік. Мяркуйце самі: ці вінаватыя школы, што яны не маюць сучасных камп'ютэраў? Што састарэў бібліятэчны фонд? Што ў іх няма спартыўнай залы? Дарэчы, Пратасевіцкая сярэдняя школа, якая, паводле вынікаў 1999 года, заняла першае месца па фізічным выхаванні, гэтай самай спартзалы якраз і не мае. Спяшаемся мы ўключаць у лік паказчыкаў і колькасць вучняў, якія займаюцца ў факультатывах, на курсах па выбары, у навуковых таварыствах. Калі мы ўключым іх, заўтра будзем спыняць асобных кіраўнікоў, якія ў пагоні за лічбамі праігнаруюць прынцып гуманізацыі навучання.

Адзіны паказчык, які мы палічылі неабходным уключыць і які тычыцца пытанняў умацавання матэрыяльнай базы — гэта рэйтынг школ па аб'ёму прыцягнутых на патрэбы школы сродкаў спонсараў, шэфаў, а таксама заробленых школай.

Гэты паказчык, спадзяёмся, не будзе мець доўгай прапіскі і знікне *па меры паляпшэння фінансавання сістэмы адукацыі.*

Умовы спаборніцтва на 2000 год прадугледжваюць і ўключэнне ў гэты працэс дзіцячых дашкольных і пазашкольных устаноў. Акрэслю паказчыкі, якія ўлічваюцца па іх. Па дзіцячых садах гэта: індэкс здаровых дзяцей; вынікі ўдзелу ў аглядзе фізічнай падрыхтаванасці "Мацак"; агляд "Харчаванне дашкольніка"; якасны склад педкадраў; прадстаўлены перадавы педагагічны вопыт, зарэгістраваны ў РМК; вынікі ўдзелу ў прафесійных конкурсах; адсутнасць скаргаў бацькоў на работу педагагічнага і абслуговага персаналу, факты па якіх пацвердзіліся; вынікі праверак кантралюючых органаў; добраўпарадкаванне тэрыторый і памяшканняў; прыцягненне сродкаў спонсараў; платныя паслугі.

Па дзвюх пазашкольных установах уключаны ва ўмовы спаборніцтва: захаванне кантынгенту вучняў, якія наведваюць гурткі; далучэнне вучняў, схільных да правапарушэнняў, да заняткаў у гуртках; эфектыўнасць гуртковай работы; абагульненне перадавога вопыту, зарэгістраванага ў РМК; прыцягненне сродкаў спонсараў і заробленых установай; станоўчыя вынікі праверак кантралюючых органаў.

Мы не прэтэндуем на права залічэння нашага вопыту ў сферу інавацый кіраўніцкай працы. Аднак ён можа быць карысным для спецыялістаў аддзела адукацыі. І ёсць сэнс, лічу, пра гэта гаварыць з трыбуны II з'езда настаўнікаў.

Іван ПУЗЫНА,
загадчык аддзела адукацыі Асіповіцкага райвыканкама.

На шляхах рэформы

Замежныя мовы: методыкі знаходзяць паслядоўнікаў

У мінулым навучальным годзе ўся вучэбна-выхаваўчая дзейнасць Брэсцкага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі настаўнікаў па выкладанні замежных моў ажыццяўлялася з улікам палажэнняў і рэкамендацый інструктыўна-метадычных пісьмаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, рэспубліканскай і абласной праграм "Замежныя мовы" і міжнароднай праграмы "Еўрапейскі год моў-2001".

АНАЛІЗУЮЧЫ праграму "Замежныя мовы", можна сказаць, што нямала зроблена за чатыры гады для дасягнення яе мэт і задач. Праграма прапаноўвала арганізацыю ранняга навучання замежным мовам і пашырэнне сеткі школ і класаў з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы. На пачатак 1998 года было 14 школ з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы. Сёння ў нас — 15 школ і 72 класы, 165 профільных гуманітарных класаў. Ва ўсіх раёнах вобласці арганізавана ранняе навучанне замежным мовам.

Па меры складання нацыянальных падручнікаў Брэсцкі абласны інстытут павышэння кваліфікацыі сумесна з творчай групай настаўнікаў англійскай мовы распрацаваў і выдаў метадычныя дапаможнікі для 5-9 класаў да падручніка англійскай мовы аўтараў І.І.Пановай, А.А.Вейзэ. Створана эксперыментальная пляцоўка па раннім навучанні замежным мовам аўтара Н.В.Бірукевіча ў пачатковай школе №36 Маскоўскага раёна Брэста. У вобласці праведзены аўтарскія курсы Н.В.Бірукевіча, эфектыўнасць методыкі якіх знаходзіць паслядоўнікаў. Н.В.Бірукевіч працаваў настаўнікам англійскай мовы сярэдняй школы № 29, скончыў аспірантуру, цяпер — выкладчык Брэсцкага дзяржаўнага універсітэта, распрацаваў знакава-апасродкаваную методыку навучання англійскай мове. Працуе пад кіраўніцтвам прафесара, аўтара шматлікіх нацыянальных вучэбных дапаможнікаў Я.А.Маслыкі.

Поўнасцю ўкамплектаваны школьныя бібліятэкі неабходнай колькасцю вучэбных дапаможнікаў, мастацкай літаратурай, часткова слоўнікамі. На базе аддзела гуманітарных дысцыплін сабрана падборка навукова-метадычных выданняў.

Паступова зніжаецца напружанне з-за недахопу кадраў настаўнікаў замежнай мовы. Добра наладжана перападрыхтоўка педагагічных кадраў на факультэце перападрыхтоўкі пры Інстытуце павышэння кваліфікацыі. З 1998 года яе прайшлі 42 настаўнікі англійскай мовы і 27 — нямецкай. Цяпер усе яны працуюць у сельскіх школах вобласці.

З мэтай выканання праграмы "Замежныя мовы" абласное ўпраўленне адукацыі істотна палепшыла матэрыяльна-тэхнічную базу школ: 39 камплектаў лінгафоннага абсталявання і 58 камплектаў (тэлевізар, аўдыёмагнітафон, відэамагнітафон і сістэма спадарожнікавага тэлебачання) размеркаваны паміж школамі вобласці. Лічба — унушальная, у многіх школах вобласці знята пытанне тэхнічнага абсталявання.

Вучэбна-метадычная работа з настаўнікамі замежных моў вялася з пазіцый асобасна арыентаванага падыходу да кадраў зыходзячы з новага зместу адукацыі, патрабаванняў рэформы школы. Курсавая падрыхтоўка ў Інстытуце павышэння кваліфікацыі ўключыла ў сябе праблемныя курсы па новых асобасна арыентаваных педагагічных тэхналогіях, базавыя курсы з улікам якаснага складу слухачоў. Работа на курсах ажыццяўлялася ў дзейсным рэжыме, выкарыстоўваўся прынцып рэфлексіі. Настаўнік сучаснай школы павінен дасканала валодаць мовай, засвоіць патрабаванні да ўрока з пазіцый інавацыйнага працэсу, спосабы і асаблівасці выкладання замежных моў.

РЭСПУБЛІКАНСКІ семінар, праведзены на базе Ленінскага і Брэсцкага раёнаў, паказаў на практыцы паспяховую рэалізацыю набытых у ІПК ведаў. Работа па тэхналогіі рознаўзроўневага навучання ў гімназіі № 5 Ленінскага раёна Брэста і камп'ютэрнай тэхналогіі ў Матыкальскай сярэдняй школе Брэсцкага раёна заслужыла высокую ацэнку Міністэрства адукацыі і спецыялістаў адукацыі Брэсцкай вобласці. Настаўнікі гімназіі № 5 лічаць, што ў школе кожнае дзіця павінна раскрыць сваю індывідуальнасць, а задача настаўніка — дапамагчы яму праявіцца, развіцца, сфарміравацца. Кваліфікаваны педагагічны падыход дапамагае вывучыць кожнае дзіця як індывідуальнасць і стварыць такое асяроддзе, дзе любы вучань мог бы праявіць сябе, не баючыся, што яго не зразумеюць і не падтрымаюць. Праведзены аналіз вучэбна-метадычнай дзейнасці паказаў, што настаўнікі сярэдняй школы № 9, гімназіі № 1 Брэста ўдасканальваюць свае магчымасці, ствараючы ўмовы звышнарматыўнага авалодання ведамі, уменнямі і навыкамі. Аўтарская праграма "Адорныя дзеці", асобасна арыентаваныя ўрокі развіваюць асобу вучня, яго інтарэсы, здольнасці і магчымасці. Вынікі абласных і рэспубліканскіх алімпіяд з'яўляюцца пацвярджэннем. У 2000-2001 годзе вучні сярэдняй школы № 9 Брэста занялі ўсе прызавыя месцы на абласной алімпіядзе па англійскай мове, на рэспубліканскай — чацвёртае ў 2000 годзе і другое — у 2001. У цэлым на рэспубліцы вучні вобласці прадэманстравалі добрыя веды, уменні і навыкі: па англійскай мове — гімназія № 5 Баранавічаў, гімназія № 1 Брэста, гімназія № 1 Пінска, сярэдняя школа № 8 Кобрына; па нямецкай мове — гімназія № 4, ліцэй № 1 Брэста, першае месца заняла сярэдняя школа № 2 Кобрына; па французскай і іспанскай мовах — сярэдняя школа № 15 і гімназія № 5 Брэста.

Адным з метадаў асобасна арыентаванага падыходу ў навучанні замежнай мове з'яўляецца метад праектаў. Ён апошнім часам набывае ўсё больш прыхільнікаў, таму што дазваляе арганічна інтэграваць веды вучня з розных галін. Дзеці павінны валодаць не толькі замежнай мовай, але і вялікім аб'ёмам разнастайных ведаў, неабходных для вырашэння праблем. Акрамя таго, школьнікі павінны мець пэўныя інтэлектуальныя, творчыя і камунікатыўныя навыкі. Гэты метад можа дастаткова шырока выкарыстоўвацца на любой ступені навучання: у пачатковай школе, у сярэднім звяне і на фінальным этапе. У рамках праграмнага матэрыялу практычна па любой тэме метад праектаў прымяняецца ў гімназіі № 1, сярэдняй школе № 12 Пінска, сярэдняй школе № 7, гімназіі № 4 Баранавічаў, ліцэі Лунінца, сярэдняй школе № 3 Жабінкі.

Настаўнікі англійскай мовы гімназіі № 1 Брэста прынялі ўдзел у стварэнні міжнароднага праекта па праблеме экалогіі, маюць публікацыі ў замежных метадычных часопісах.

Аналізуючы дзейнасць школьных метадычных аб'яднанняў, можна адзначыць, што тэматыка іх стала больш актуальнай, адпавядае патрабаванням інавацыйнага працэсу.

Аддзелы адукацыі Маскоўскага раёна Брэста, Лунінецкага, Столінскага, Брэсцкага, Ляхавіцкага раёнаў і Баранавічаў плануюць сваю працу па прынцыпе камунікатыўна-арыентаванага навучання замежным мовам ва ўмовах аўтэнтычнага працэсу сацыялізацыі вучняў. Але ўсё-такі трэба ўлічваць, што для вырашэння задачы камунікатыўна арыентаванага навучання вучням недастаткова расклада 2-3 лекцыі і рашыць столькі ж практычных задач. Неабходны інтэнсіўныя формы работы: тыдні замежнай мовы, семінары, педагагічныя майстэрні, педагагічныя гасцёўні і г.д. Вялікую метадычную дапамогу сельскім настаўнікам замежнай мовы аказвае стварэнне так званых кансультацыйных пунктаў у апорных школах Брэсцкага і Івацэвіцкага раёнаў.

У праграме шмат увагі ўдзелена ўдасканаленню агульнанацыянальнага экзамену па замежных мовах для выпускнікоў сярэдніх школ, таму задачай метадычнай службы павінна стаць аказанне дапамогі настаўніку ў авалоданні методыкай правядзення бягучага і падагульняючага тэсціравання, ацэнкі ўзроўню валодання вучнямі іншамоўнымі маўленчымі навыкамі і ўменнямі, іх паступовай падрыхтоўкі да агульнанацыянальнага экзамену.

Падчас дзяржаўнага экзамену па замежных мовах можна выкарыстоўваць тэставыя заданні для высвятлення разумення прачытанага тэксту. Праналізаваўшы тэставыя заданні, хачацца парэкамендаваць настаўнікам выкарыстоўваць розныя формы тэстаў, а не толькі адзін ці агульныя і спецыяльныя пытанні, што можа прывесці да дэзарыентацыі вучняў у ацэнцы сваіх ведаў і далейшай прафарыентацыі.

2001 год абвешчаны міжнародным годам еўрапейскіх моў, мэта праграмы якога — садзейнічанне вывучэнню моў на працягу ўсяго жыццёвага шляху. У адпаведнасці з распрацаваным планам мерапрыемстваў, у мэтах выхавання і развіцця таленавітых дзяцей, развіцця іх творчых здольнасцей прайшоў абласны фестываль школьных іншамоўных тэатраў на англійскай, нямецкай, французскай, іспанскай і польскай мовах. Абласному фестывалю папярэднічала правядзенне раённых. На высокім прафесійным узроўні прайшлі фестывалі дзіцячай творчасці Маскоўскага, Ленінскага раёнаў Брэста, Лунінецкага, Пінскага, Столінскага, Ляхавіцкага і іншых раёнаў, засведчыўшы сістэму пазакласнай работы ў вучэбным працэсе па развіццю творчага патэнцыялу вучняў сродкамі замежнай мовы. Дыпломамі І ступені ўзнагароджаны мастацкія калектывы гімназіі № 5 і сярэдняй школы № 15 Брэста, II ступені — сярэдняя школа № 7, сярэдняя школа № 11 Брэста, III ступені — сярэдніх школ № 33 і № 13 Брэста.

ТАКІМ чынам, для ўдасканалення вучэбна-выхаваўчай і вучэбна-метадычнай дзейнасці можна рэкамендаваць спецыялістам адукацыі, якія курыруюць замежную мову, наступнае:

* распрацаваць комплекс мерапрыемстваў па пашырэнні практыкі дыферэнцыяванага рознаўзроўневага навучання замежным мовам на аснове вопыту работы настаўнікаў гімназіі № 5 Брэста;
* стварыць пастаянна дзеючыя практычныя педагагічныя майстэрні, творчыя лабараторыі, кансультацыйныя пункты па аказанні дапамогі настаўнікам у інавацыйнай дзейнасці, у адаптацыі новых падручнікаў;
* аказаць дапамогу настаўнікам у практычным авалоданні методыкай бягучага і падагульняючага тэсціравання ў сувязі з падрыхтоўкай да агульнанацыянальнага экзамену ў 2003 годзе;
* актывізаваць пазакласную работу па эстэтычным і мастацкім выхаванні вучняў пры дапамозе замежнай мовы;
* для выканання дзяржаўнай праграмы "Замежныя мовы" з мэтай задавальнення павышанага попыту вучняў і іх бацькоў павялічыць колькасць класаў з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы.

Інеса ЖОГЛА,
начальнік аддзела гуманітарных дысцыплін Брэсцкага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых кадраў і спецыялістаў адукацыі.

Канферэнцыі

Эфектыўнасць аздараўлення пастаянна аналізуецца

У Нацыянальным прэс-цэнтры для супрацоўнікаў газет, радыё, тэлебачання адбылася чарговая канферэнцыя на тэму "Летняе аздараўленне дзяцей і школьнікаў у рэабілітацыйных цэнтрах Камітэта па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС пры Міністэрстве па надзвычайных сітуацыях Рэспублікі Беларусь".

Начальнікі аддзелаў Камчарнобыля Іван Каваль і Святлана Машчанская расказвалі прысутным пра работу дзіцячых рэабілітацыйна-аздараўленчых цэнтраў, у прыватнасці пра тое, што ўяўляе сабою ўстанова такога тыпу. У бліжэйшы час іх лік папоўніцца яшчэ трыма (цяпер пакуль што дзейнічаюць шэсць).

Іван Рыгоравіч і Святлана Віктараўна адказалі на шэраг пытанняў, расказалі, што эфектыўнасць аздараўлення пастаянна аналізуецца медыцынскімі ўстановамі.

Дзіцячыя рэабілітацыйна-аздараўленчыя цэнтры абсталяваны самай найноўшай апаратурай. У іх арганізавана высокакаларыйнае лячэбнае харчаванне.

Наш кар.

Краязнаўства

Выхоўваць патрыётаў

Гомельская абласная станцыя юных турыстаў арганізавана ў 1957 годзе, а ў 1982 — яе супрацоўнікі і турысты вобласці атрымалі ў падарунак новае ўтульнае памяшканне. Тут створаны добрыя ўмовы для працы, заняткаў у гуртках і паспяховай дзейнасці чатырох аддзелаў — турысцкіх баз, летнікаў і экскурсій, спартыўнага і масавага турызму і краязнаўства. Іх узначальваюць Э.К.Войцік, В.М.Глыбаўцаў, Л.Е.Казлова, Н.І.Зубрыцкая.

У 60 турысцка-краязнаўчых гуртках, у тым ліку пешаходным, горным, водным, велатурызму, юных арыенціроўшчыкаў, краязнаўства і іншых, займаецца больш за 800 чалавек. Дзеці і падлеткі паспяхова ўдзельнічаюць у спаборніцтвах абласнога і рэспубліканскага ўзроўняў. Толькі ў 1998-1999 гг. тут падрыхтавана шэсць майстроў і 26 кандыдатаў у майстры спорту. Да паслуг наведвальнікаў — добра абсталяваная трэнажорная зала. Больш за 14 тысяч дзяцей і падлеткаў штогод атрымліваюць пярвічныя навыкі турызму і краязнаўства па праграме турысцкага ўсенавуча.

У педагагічным калектыве абласной станцыі юных турыстаў працуе 46 чалавек, з іх два майстры спорту, чатыры кандыдаты ў майстры спорту па турысцка-прыкладным шматбор'і. Шэсць кіраўнікоў гурткоў завочна вучацца ў вышэйшых навучальных установах.

Вялікую цікавасць у наведвальнікаў выклікае музей баявой славы, у арганізацыю і стварэнне якога важкі ўклад унесла загадчык краязнаўчага аддзела Надзея Іванаўна Зубрыцкая. Варта зазначыць, што пад яе непасрэдным кіраўніцтвам ажыццяўляецца мэтанакіраваная работа па патрыятычным выхаванні вучняў сродкамі турызму і краязнаўства. Так, напрыклад, на Гомельшчыне працуюць 523 турысцка-краязнаўчыя гурткі, у якіх займаецца больш як 9000 школьнікаў. У паходах і экспедыцыях юныя краязнаўцы збіраюць звесткі пра гістарычныя падзеі, складаюць тапанімічныя карты, праводзяць археалагічную разведку, вывучаюць экалагічны стан прыроды родных мясцін і вынікі ўздзеяння чалавека на яе, нацыянальныя традыцыі, удзельнічаюць у стварэнні гісторыка-тапанімічных слоўнікаў, гістарычных даведнікаў "Нашы землякі", кніг "Памяці". Пастаяннымі з'яўляюцца такія формы работы, як сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, аказанне ім пэўнай дапамогі.

Адным з эфектыўных шляхоў знаёмства школьнікаў з духоўнымі каштоўнасцямі свайго народа, выхавання патрыятызму, фізічнага ўдасканалення з'яўляюцца паходы, экспедыцыі, аздараўленчыя турысцка-спартыўныя летнікі і паходы па родным краі. Прыцягненню вучняў да заняткаў турызмам і краязнаўствам садзейнічаюць масавыя мерапрыемствы турысцка-краязнаўчай накіраванасці, у якіх у 1998 годзе ўдзельнічала больш за 16000 школьнікаў.

Варта зазначыць, што збор краязнаўчых матэрыялаў праводзіцца не толькі для назапашвання інфармацыі, але і для выкарыстання яе ў культурна-асветнай і вучэбна-выхаваўчай рабоце.

У педагагічных калектывах і ўстановах адукацыі Гомельскай вобласці праводзіцца пэўная работа па ўдасканаленні патрыятычнага выхавання моладзі. Гэтыя пытанні разглядаюцца на абласных, гарадскіх і раённых калегіях сістэмы адукацыі, саветах экспедыцыі "Наш край", педсаветах, вытворчых нарадах.

Уся турысцка-краязнаўчая работа ў вобласці праводзіцца згодна з мэтавымі праграмамі Усебеларускай турысцка-краязнаўчай экспедыцыі "Наш край", "Канцэпцыяй выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі Рэспублікі Беларусь", Праграмай патрыятычнага выхавання дзяцей і моладзі.

Важнае месца ў выхаваўчым працэсе і фарміраванні ў вучнёўскай моладзі духоўнасці і патрыятызму ў навучальных установах Гомельшчыны адводзіцца дзейнасці музеяў. Дарэчы, у вучэбна-выхаваўчых установах вобласці найбольшая колькасць музеяў з'яўляюцца сапраўднымі цэнтрамі захавання унікальных помнікаў гісторыі і культуры. Музей баявой славы сярэдняй школы № 44 Гомеля, напрыклад, яшчэ трынаццаць гадоў таму атрымаў званне "народны", а ў мінулым годзе яму прысуджаны дыплом першай ступені па выніках агляду-конкурсу Чыгуначнага раёна і званне "Музей 2000 года". Дзейсная работа праводзіцца тут і ў іншых школьных музеях, а таксама ў Гомельскай абласной станцыі юных турыстаў. На базе апошняй і сярэдніх школ № 30, 33 і 44 горада над Сожам не так даўно адбыўся рэспубліканскі семінар кіраўнікоў музеяў баявой славы вучэбна-выхаваўчых устаноў "Музей як фактар патрыятычнага выхавання моладзі". У яго рабоце прынялі ўдзел дырэктар Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства вучнёўскай моладзі С.С.Мітраховіч, намеснік начальніка ўпраўлення адукацыі Гомельскага аблвыканкама Л.А.Вагенава, дырэктар Гомельскай абласной станцыі юных турыстаў А.Г.Герасіменка, кіраўнікі шэрага музеяў баявой славы вучэбна-выхаваўчых устаноў рэспублікі (акрамя Віцебскай вобласці, якая не прыняла ўдзел у семінары), прадстаўнікі Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Гомельскага абласнога краязнаўчага музея і інш.

Аб узаемадзеянні дзяржаўных і школьных музеяў у справе патрыятычнага выхавання дзяцей і моладзі гаварыла на семінары старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Э.М.Граблеўская. Пытанню выкарыстання матэрыялаў краязнаўчага музея ў патрыятычным выхаванні вучняў прысвяціла сваё выступленне старшы навуковы супрацоўнік Гомельскага абласнога краязнаўчага музея М.Н.Огай.

"Роля і месца школьнага краязнаўства на сучасным этапе" і "Музей як фактар патрыятычнага выхавання моладзі" — на такія тэмы былі выступленні загадчыкаў аддзелаў Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства вучнёўскай моладзі В.В.Сергіені і В.В.Верхалаза.

Удзельнікі семінара азнаёміліся з вопытам работы музеяў баявой славы сярэдніх школ №30, 33 і 44 па патрыятычным выхаванні моладзі і Гомельскай абласной станцыі юных турыстаў. На пасяджэнні "круглага стала" былі абмеркаваны праблемы патрыятычнага выхавання моладзі, падчас якога кіраўнікі музеяў баявой славы вучэбна-навучальных устаноў абмяняліся вопытам работы ў гэтым накірунку, а дырэктар Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства вучнёўскай моладзі С.С.Мітраховіч падвёў вынікі работы семінара і адказаў на шматлікія пытанні слухачоў.

Пётр ШУБЯНОК.

Па старонках Інтэрнэта

Як стаць замежным студэнтам

Абітурыенты і старшакласнікі, якія жадаюць працягнуць вучобу ў замежных універсітэтах, перш за ўсё павінны аб'ектыўна ацаніць свае інтэлектуальныя і матэрыяльныя магчымасці. Шмат дзе навучанне з'яўляецца платным. Калі з гэтым усё ў парадку, можна прыступіць да вывучэння тых асаблівасцей, без ведання якіх паступленне ў замежную ВНУ выглядае вельмі праблематычным.

Пра некаторыя такія асаблівасці распавялі журналістам "Газеты Ru" спецыялісты цэнтра міжнародных кантактаў "Парта", які мае дастаткова вялікі вопыт работы на рынку адукацыйных паслуг.

Па-першае, трэба мець на ўвазе, што практычна ва ўсіх замежных краінах, як правіла, адсутнічае сістэма ўступных экзаменаў у ВНУ. Там, дзе залічэнне адбываецца толькі на падставе аналізу асобы кандыдата і прадстаўленых ім дакументаў, вельмі важна, якія адзнакі ў атэстаце. Чым больш выдатных адзнак, тым больш шанцаў стаць студэнтам абранай ВНУ. Па гэтай жа прычыне вялікае значэнне набываюць розныя дадатковыя паперы: рэкамендацыйныя пісьмы ад педагогаў, граматы, дыпломы конкурсаў і алімпіяд, сертыфікаты аб заканчэнні курсаў (напрыклад, моўных альбо профільных), водгукі аб грамадскай дзейнасці. Нават дакументы пра наяўнасць разрадаў ці музычнай адукацыі могуць вырашальна паўплываць на лёс абітурыента.

Самае галоўнае патрабаванне да замежных студэнтаў — свабоднае валоданне мовай краіны навучання. Прычым выдатнай адзнакі ў атэстаце недастаткова: усё роўна давядзецца здаваць моўны экзамен.

Найбольшай папулярнасцю сярод абітурыентаў з Расіі і СНД карыстаюцца навучальныя ўстановы англамоўных краін. Тлумачыцца гэта перш за усе больш шырокім распаўсюджаннем англійскай мовы (у параўнанні з іншымі замежнымі) на тэрыторыі постсавецкіх дзяржаў.

Расійскія атэстаты як аснова для паступлення прымаюцца ў ЗША, Ірландыі і Шатландыі. У некаторых універсітэтах Злучаных Штатаў ад абітурыента могуць дадаткова запатрабаваць вынікі экзамену SAT — Scholastic Aptitute Test. Гэты экзамен — нешта накшталт праверкі IQ будучага студэнта: крыху матэматыкі, крыху філасофіі, крыху гісторыі. Ёсць універсітэты, дзе замест SAT абітурыенту могуць прапанаваць іншы экзамен — ACT (American College Testing Program). Ёсць і такія, у якіх трэба здаваць абодва экзамены — SAT і ACT. Што датычыцца моўнага экзамену, то ў ЗША прызнаюць толькі TOEFL, а ў Ірландыі і Шатландыі — як TOEFL, так і IELTS.

Трэба таксама мець на ўвазе, што ў большасці універсітэтаў ЗША студэнтам даецца права прыступаць да заняткаў увосень альбо зімой. Гэта дае дадатковы час для паляпшэння сваіх ведаў тым, хто не надта добра вывучыў мову. Ірландская і Шатландская сістэмы бліжэй да нашай — там заняткі, як правіла, пачынаюцца ў верасні.

У такіх краінах, як Канада, Аўстралія, Новая Зеландыя і большая частка Вялікабрытаніі — Англія, школьнага атэстату з Расіі і СНД для паступлення ў ВНУ недастаткова. У многіх выпадках кіраўніцтва ўніверсітэтаў лічыць за лепшае мець справу з кандыдатамі, якія закончылі 1-2 курсы ВНУ ў сваей краіне. Ва ўсіх пералічаных краінах існуюць дадатковыя моўныя і профільныя (тэрмін навучання — 1 год і меней) курсы, па заканчэнні якіх абітурыент атрымлівае адпаведны сертыфікат і шлях у ВНУ для яго адкрыты.

Апошнім часам папулярным становіцца навучанне ў Германіі. Адной з прычын (акрамя, зразумела, высокай якасці) з'яўляецца тое, што у дзяржаўных ВНУ гэтай краіны як для грамадзян ФРГ, так і для замежных студэнтаў навучанне бясплатнае. Але і тут галоўнай умовай з'яўляецца паспяховая здача моўнага экзамену DSH-Prufunf. Калі вы дасканала валодаеце нямецкай мовай, дастаткова проста здаць тэст. Але калі веды недастатковыя, трэба прайсці спецкурс у падрыхтоўчым каледжы Studien-Kolleg пры ўніверсітэце.

Больш за палову навучальнага часу ў каледжы адводзіцца вывучэнню мовы, астатняе — профільным дысцыплінам. Так, слухачы T-курса вывучаюць матэматыку, інфарматыку, фізіку або хімію. На W-курсе вывучаюцца матэматыка, біялогія і грамадскія навукі. M-курс — для тых, хто збіраецца навучацца медыцыне, біялогіі, фізікі, хіміі і матэматыцы. G-курс — гуманітарны. Там выкладаюць гісторыю, нямецкую літаратуру, англійскую мову і геаграфію. S-курс — замежныя мовы, гісторыя і нямецкая літаратура. Працягласць навучання у Studienkolleg звычайна складае 2 семестры. Па заканчэнні каледжа студэнты здаюць экзамены па мове і профільных прадметах. Той, хто паспяхова іх здаў, аўтаматычна залічваецца ва універсітэт.

Для паступлення ў ВНУ Францыі можна скарыстацца двума спосабамі. Першы — правучыцца ў французскай школе мінімум 3 гады і здаць экзамен на ступень бакалаўра. Другі — здаць два экзамены DELF і DALF. DELF — экзамен на паглыбленае веданне французскай мовы, DALF уключае профільныя дысцыпліны.

Прыёмныя экзамены DELF і DALF праводзяцца пад кіраўніцтвам міністэрства адукацыі Францыі ў строга азначаныя тэрміны. Падрыхтавацца да іх можна як ва універсітэце, так і ў лінгвістычных школах краіны. У сярэднім на падрыхтоўку кожнага экзамену адводзіцца 6 месяцаў.

Акрамя таго. Зараз некаторыя французскія універсітэты практыкуюць самастойны экзаменацыйны адбор. У выпадку, калі замежны студэнт не здаваў стандартныя DELF і DALF, адміністрацыя ВНУ можа прапанаваць здаць экзамен гэтай установы і прыняць рашэнне аб залічэнні пасля вынікаў іспыту.

Расійская школа выйграла тэндэр

Падведзены вынікі тэндэра на навучанне англійскай мове выкладчыцкага складу Расійскай эканамічнай акадэміі імя Г.Пляханава. У конкурсе, які быў праведзены пад патранатам Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця , прынялі ўдзел буйнейшыя расійскія і брытанскія школы. Перамагла расійская адукацыйная установа — школа замежных моў ВКС, International House, — якая і будзе ажыццяўляць навучальны працэс.

У ВНУ Англіі ўводзяцца новыя спецыяльнасці

З новага навучальнага года ва універсітэце Абердзіна распачнецца новая, якая не мае яшчэ аналагаў у свеце, праграма навучання на ступень бакалаўра медыцынскіх і камп'ютэрных навук (Bachelor in Medikal Computing). Студэнты, якія будуць навучацца па гэтай праграме, атрымаюць веды у галіне медыцыны і інфармацыйных тэхналогій. Стваральнікі курса кіруюцца тым, што сучасныя даследаванні, дыягностыка і лячэнне немагчымыя без добрага валодання камп'ютэрам.

Курс па нана-тэхналогіі ўводзіцца з гэтага года ва універсітэце горада Лідс. Ен стаў вынікам сумеснага праекта мясцовай ВНУ і універсітэта Шэфілда. Яго мэта — сінтэз і карэляцыя фізічных, хімічных і біялагічных дысцыплін, а таксама камп'ютэрных тэхналогій і навуковых даследаванняў, прысвечаных вывучэнню ўласцівасцей матэрыялаў. Нана-тэхналогіі камбінуюць дасягненні фізікі і хіміі з інжынерыяй найбольш перадавых матэрыялаў з тым, каб стварыць новую міждысцыплінарную навуку.

Школу ўратавалі грамадой

Пагроза закрыцця адной з самых вядомых прыватных школ Вялікабрытаніі Рэнак, што знаходзіцца ў Шатландыі, мінула. У выніку кампаніі па выратаванні школы ад банкруцтва грамадскасцю Шатландыі за 6 тыдняў было сабрана каля 1 мільёна фунтаў стэрлінгаў. Важкую падтрымку ўстанове сваімі выступленнямі ў сродках масавай інфармацыі аказаў герцаг Эдынбургскі. Пасля прызначэння дырэктарам школы Артура Андруса бацькі вучняў спадзяюцца, што новы менеджмент будзе здольны аднавіць яе добрае імя. Адной з першых ініцыятыў новага кіраўніцтва стала рашэнне аб вяртанні бацькам сродкаў, якія аплачаны за апошні (выпускны) год навучання дзяцей, у выпадку, калі выпускнікі школы не паступяць у ВНУ.

Юбілей Інстытута Гётэ

Інстытуту Гётэ (Das Goethe-Institut) спаўняецца 50 гадоў. У рамках святкавання запланаваны сустрэчы з шэрагам вышэйшых службовых асоб ФРГ, сярод якіх — прэзідэнт Іоханес Раў і міністр замежных спраў Іошка Фішэр. Да юбілею прымеркавана і правядзенне выставы, якая прадставіць наведвальнікам гісторыю інстытута ад яго заснавання да нашых дзён. Кампазіцыя будзе змешчана ў Нямецкім гістарычным музеі. Таксама адбудуцца канцэрты музычных выканаўцаў і прэзэнтацыі кніг.

Ірландыя дазволіла замежным студэнтам зарабляць

Міністэрства юстыцыі Ірландыі ўнесла змяненні ў правілы знаходжання на тэрыторыі гэтай краіны асоб, якія атрымліваюць там адукацыю. Цяпер грамадзянам краін, што не з'яўляюцца членамі Еўрапейскага эканамічнага саюза, дазволена падчас іх знаходжання ў Ірландыі ў якасці студэнтаў наймацца на работу. Міністр юстыцыі Джон О'Донах'ю пастанавіў, што ім прадастаўляецца права ўладкоўвацца на часовую работу на няпоўны працоўны дзень альбо на поўны ў час канікул.

Права на працаўладкаванне скасоўваецца ў момант спынення тэрміну дазволенага знаходжання ў Ірландыі і само па сабе не можа быць падставай для пражывання ў гэтай краіне. У адпаведнасці з прынятым дазволам змяненні і дапаўненні будуць унесены ў працэдуру афармлення студэнцкіх віз у Ірландыю.

Большасць еўрапейцаў ведае дзве мовы

Згодна з аглядам Еўрапейскай камісіі, звыш паловы ўсяго насельніцтва краін Заходняй Еўропы валодаюць не толькі роднай, але і адной з замежных моў. Лідэрамі тут з'яўляюцца грамадзяне Люксембурга — амаль што кожны жыхар гэтай краіны валодае дзвюма і больш мовамі. Самая папулярная мова ў Заходняй Еўропе — англійская, носьбітамі якой з'яўляецца 16% насельніцтва рэгіёна. Яшчэ 40% вывучылі англійскую мову ў якасці другой замежнай. На другім месцы знаходзіцца французская мова, на якой размаўляюць 35% заходнееўрапейцаў. Не нашмат менш 34% валодаюць нямецкай мовай.

Варта адзначыць, што 16 тысяч удзельнікаў апытання заявілі, што разумеюць прафесійную неабходнасць ведання другой замежнай мовы.

Аўстралійскі муравей можа ўратаваць ад рака

У выніку шматгадовых даследаванняў вучоныя з Аўстраліі зрабілі адкрыццё ў галіне лячэння анкалагічных захворванняў. Яны даследавалі яд, які выдзяляюць залозы аўстралійскага мураўя, і прыйшлі да высновы, што ён утрымлівае імунатаксіны і таму можа быць выкарыстаны пры лячэнні хворых на рак людзей.

Трэба піць больш. Вады

Найноўшыя даследаванні, праведзеныя англійскімі спецыялістамі ў галіне аховы здароўя дзяцей, паказалі, што школьнікам патрэбна піць нашмат больш вады, чым яны ўжываюць зараз. Загружаныя заняткамі, вучні часта не могуць выпіваць неабходную колькасць вадкасці, між тым абязводжванне арганізму ў дзіцячым узросце часта прыводзіць да захворванняў нырак і іншых уралагічных праблем. Як вынік даследавання — у школах краіны пачалося дадатковае абсталяванне месцаў, дзе вучні маглі б бясплатна спатоліць смагу пітной вадой.

Оксфард і Кембрыдж — у лідэрах

Нядаўна быў апублікаваны чарговы рэйтынг вядучых навучальных устаноў Вялікабрытаніі. Згодна з ім, два першыя месцы па абагульненых паказчыках займаюць традыцыйныя лідэры вышэйшай адукацыі краіны — Оксфардскі і Кембрыджскі універсітэты. У табліцы ацэнкі узроўню выкладання ВНУ першынствуе Кембрыджскі універсітэт, а вось Оксфард знаходзіцца толькі на 4-м месцы, прапусціўшы наперад універсітэт Йорка, а таксама Імперскі каледж навук.

Падрыхтаваў Уладзімір МАТУСЕВІЧ.

Інструктыўна-метадычныя пісьмы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь на 2001 — 2002 навучальны год

Чалавек. Грамадства. Дзяржава

У адпаведнасці з загадам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь № 263 ад 05.05.1999 г. у 2001-2002 навучальным годзе працягваецца паступовае ўвядзенне сацыяльна-гуманістычнага курса "Чалавек. Грамадства. Дзяржава" замест існуючага "Чалавек і грамадства". У новым навучальным годзе "Чалавек. Грамадства. Дзяржава" будзе выкладацца ў 8-10 класах, а ў 11 класе — прадмет "Чалавек і грамадства".

Вучэбныя праграмы па курсе "Чалавек. Грамадства. Дзяржава" надрукаваны ў навукова-метадычным часопісе "Чалавек. Грамадства. Свет".

8 клас — № 3, 1999 г.

9 клас — № 1, 2000 г.

10-11 класы — № 2 , 2000 г.

Іх паўторнае друкаванне будзе ў "Настаўніцкай газеце".

Па курсе "Чалавек і грамадства" ў 11 класе трэба карыстацца праграмамі для сярэдніх агульнаадукацыйных школ і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў 1999 года выдання (Мінск, НМЦэнтр).

На сённяшні дзень па новым прадмеце выдадзены вучэбныя дапаможнікі для:

8 класа — Чалавек. Грамадства. Дзяржава. "Мой свет" пад рэдакцыяй Харына Ю.А. (Мінск, Нар.асвета, 1999);

9 класа — Чалавек. Грамадства. Дзяржава. "Свет людзей" пад рэдакцыяй Харына Ю.А. (Мінск, Нар.асвета, 2001).

Падрыхтаваны да выдання вучэбны дапаможнік для 10 класа "Свет сацыяльнага дзеяння". У сувязі з тым, што затрымліваецца яго выхад, асобныя тэмы дапаможніка будуць друкавацца ў часопісе "Чалавек. Грамадства. Свет", пачынаючы з № 2, 2001 г.

У 10 класе працягваецца вывучэнне сацыяльных ідэй, засвоеных школьнікамі ў 8-9 класах, таму важна забяспечыць пераемнасць выкладання. У дапаможніку для 9 класа "Свет людзей" чалавек разглядаецца ў сістэме яго сацыяльных сувязей з блізкім мікраасяроддзем, а таксама з грамадствам і дзяржавай у цэлым. У 10 класе пры вывучэнні падобнай праблематыкі акцэнтуецца ўвага на дзейнасці чалавека. Маецца на ўвазе тое, што і грамадства, і культура, і духоўны свет асобы створаны і працягваюць тварыцца ў працэсе разнастайнай актыўнасці. Быць уласна чалавекам азначае браць лёс у свае рукі,ператвараць свет і самога сябе. Гэтая актывісцкая ўстаноўка павінна быць праведзена пры разглядзе ўсіх тэм курса.

Тэма 1. "Чалавек дзеючы" задае тон усёй тэме і канцэнтруе ўвагу на такіх фундаментальных характарыстыках сацыяльнага дзеяння, як незалежнасць і рызыка. Усялякае дзеянне індывіда з'яўляецца ў пэўным сэнсе сацыяльным і, трэба падкрэсліць, менавіта грамадства дае чалавеку свабоду самавызначэння, хаця і робіць такое самавызначэнне рызыкоўным.

Тэма 2. "Чалавек масавы" закранае праблематыку, асабліва важную для XX стагоддзя. У сучасным грамадстве чалавек дэіндывідуалізуецца і пад уздзеяннем эканамічнай адчужанасці, і ў выніку жыцця ў вялізных мегаполісах, і пад уплывам сродкаў масавай інфармацыі. Справа не толькі ў павелічэнні народанасельніцтва і яго згрупаванасці, але і ў спецыфічным феномене сучаснага соцыуму — "эфекце натоўпу", які праяўляецца не толькі на стадыёне або на мітынгу, але і ў маштабах цэлых дзяржаў. Зразумець прычыны і вынікі гэтай з'явы — значыць абараніць сваю асобу ад маніпулявання. Гэта тым болей важна, што адной з уласцівасцей "масавага чалавека" з'яўляецца схільнасць да насілля. Каб прадухіліць імкненне да насілля, як у грамадстве, так і ў самім сабе, неабходна абмеркаваць з вучнямі наступствы гэтай з'явы і механізмы абароны ад яе, ужо выпрацаваныя цывілізацыяй.

Тэма 3. "Мой учынак" непасрэдна звернута да асобы вучня і мае на ўвазе прававы і маральны аналіз дзейнасці кожнага чалавека. Для гэтага апісваецца структурная пабудова ўчынку, якая можа стаць мадэллю кваліфікацыі вучнямі асабістых дзеянняў. Тут важна не толькі засвоіць тэарэтычны матэрыял, але і разгледзець розныя сітуацыі маральнага і прававога характару (на матэрыялах Практыкума), выканаць практычныя заданні.

Тэма 4. "Чалавек у сістэме рыначных адносін" працягвае знаёміць школьнікаў з асновамі эканамічных ведаў, спецыфічнымі з'явамі рыначнай эканомікі. Веды аб фарміраванні рыначнай цаны, аб каштоўных паперах, аб прадпрымальніцтве і бізнесе, менеджменце і маркетынгу, безумоўна, спатрэбяцца вучням у штодзённым жыцці, дапамогуць ім зарыентавацца ў папулярных сёння эканамічных прафесіях. Асаблівую ўвагу неабходна звярнуць на ролю дзяржавы ў кіраванні рыначнай эканомікай. Важна падкрэсліць тыя абставіны, што напрамкі эканамічнага развіцця краіны — вынік усвядомленага выбару і дзейнасці людзей па яго ажыццяўленні. Вывучэнне тэмы рэкамендуецца падмацоўваць матэрыяламі перыядычнага друку.

Тэма 5. "Сацыяльная структура і палітычныя працэсы ў грамадстве" закранае незвычайна важны пласт чалавечых дзеянняў, звязаных з барацьбой за заваёву, падтрымку і выкарыстанне дзяржаўнай улады. Розныя сацыяльныя групы імкнуцца рэалізаваць у гэтай сферы свае інтарэсы. Асобны чалавек таксама выступае як "чалавек палітычны", распаўсюджваючы свой палітычны светапогляд, прымаючы ўдзел у выбарах або іншых акцыях ці ўхіляючыся ад самавызначэння па гэтых пытаннях. Задача тэмы — абудзіць у маладых людзей пачуццё дачынення да палітычных працэсаў у сваёй краіне, дзейсныя да іх адносіны.

Тэма 6. "Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь" лагічна далучаецца да папярэдняй. Палітычнае жыццё — немагчымае без ведаў Асноўнага закону краіны, у якой жывеш. Пры вывучэнні правоў і абавязкаў грамадзян Рэспублікі Беларусь карысна прасачыць, як у нашай Канстытуцыі рэалізаваны асноўныя палажэнні Канцэпцыі правоў чалавека, якія вывучаліся ў 9 класе. Неабходна пазнаёміць вучняў з пабудовай нашай выбарчай сістэмы, якая забяспечвае дэмакратычнае кіраванне грамадскім развіццём. Вывучаючы дадзены прававы дакумент, трэба паказаць яго значэнне як "настаўленне да дзеяння", актуальнага для кожнага грамадзяніна.

Заключны дыспут пакажа вынікі праведзенай работы па фарміраванні актыўнай жыццёвай пазіцыі старшакласнікаў. Але ў палеміцы на тэму "Лёс і мае асабістыя дзеянні" не можа быць канчатковага фіналу, як няма яго і ў гісторыі.

Звяртаем увагу настаўнікаў на праблему грамадзянскай адукацыі, якая дае магчымасць для самапазнання, усведамлення сябе як асобы ў свеце, развіцця здольнасцей чалавека да самарэалізацыі, да наладжвання гарманічных узаемін у пэўным соцыуме, у грамадстве. Без засваення асноў дэмакратыі і правоў чалавека праз стварэнне сістэмы грамадзянска-прававой адукацыі ў школе дасягнуць гэтага немагчыма. Важнае месца ў гэтай сістэме займае прадмет "Чалавек. Грамадства. Дзяржава", матэрыял якога ва ўсіх класах дае магчымасць шмат разоў звяртацца да вывучэння прававых дакументаў: Дэкларацыі праводзіцяці (рэзалюцыя № 1386(24) Генеральнай Асамблеі ААН ад 20 лістапада 1959 г.); Сусветнай дэкларацыі аб забеспячэнні выжывання, абароны і развіцця дзяцей (Нью-Йорк, 30 верасня 1990 г.); Сусветнай дэкларацыі правоў чалавека, ратыфікаваныя Рэспублікай Беларусь (Мн., 1998), Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Для паспяховай дзейнасці ў гэтым напрамку раім настаўнікам звярнуцца да наступных публікацый часопіса "Чалавек. Грамадства. Свет":

Бяляева А.В. Правы чалавека як маральная каштоўнасць. — №1, 2001.

Васілевіч Г.А. Канстытуцыйнае развіццё Рэспублікі Беларусь. — №1, 2001.

Козікава І.А. "Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь" у рамках грамадазнаўчых курсаў (базавая школа). — №3, 2000.

Паноў С.В. Магчымасці рэалізацыі міжпрадметных сувязей з гістарычнымі курсамі ў працэсе выкладання правоў чалавека ў 7 класе. — №3, 2000.

Харын Ю. Праблема правоў чалавека ў курсе "Чалавек. Грамадства. Дзяржава". — №2, 2000.

Выпускны экзамен за курс сярэдняй школы па прадмеце "Чалавек і грамадства" па-ранейшаму застаецца па выбары.

Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі.

Геаграфія

Выкладанне геаграфіі ў 2001-2002 навучальным годзе будзе ажыццяўляцца па праграмах сярэдняй агульнаадукацыйнай школы 2001 года, у якія ўнесены невялікія змяненні ў параўнанні з праграмамі 1998 года.

Змяненні ў змесце некаторых тэм:

6 клас — Тэма 1. Да асноўных паняццяў далучаны часавыя паясы, мясцовы і паясны час, да ўменняў вучняў — вызначэнне паяснога часу;

Тэма 7. Пералік геаграфічнай наменклатуры папоўніўся Польшчай

7 клас — Тэма 4. Да асноўных паняццяў далучаны платформы, геасінклінальныя паясы;

8 клас — Тэма 12. Надаецца ўвага ведам вучняў аб велічыні і саставе тэрыторыі Расіі (на прыкладзе федэральных акругоў).

Уключаны дзве практычныя работы па замацаванні тэарэтычных ведаў і выпрацоўцы ўменняў састаўляць комплексную характарыстыку палітыка-адміністрацыйнай адзінкі тэрыторыі па розных геаграфічных крыніцах.

Актуальныя звесткі аб саставе тэрыторыі Расіі можна атрымаць з артыкула Рома В.Я. ў часопісе "География в школе", 2000, №6 "Новые данные об административно-территориальном делении России в связи с началом коренной административной реформы".

Павялічылася колькасць гадзін на вывучэнне складаных тэарэтычных і практычных пытанняў геаграфіі за кошт скарачэння гадзін на менш складаныя тэмы. Дадаткова вылучаны ўрокі абагульняючага паўтарэння:

у 6 класе — пасля тэмы 1 "Картка — другая мова геаграфіі";

у 8 класе — пасля тэмы 2 "Паўночная Амерыка".

Нагадваем, што ўрокі абагульняючага паўтарэння маюць вялікую ролю ў фарміраванні інтэлекту і геаграфічнай культуры вучняў. На іх арганізуецца абагульненне на больш высокім узроўні вядомага матэрыялу і набываюцца дадатковыя веды і ўменні за кошт вызначэння новых прычынна-выніковых сувязей, выкарыстання прыёмаў аналізу, сінтэзу, параўнання, аргументацыі, доказаў.

У сувязі з тым, што праграма 9 класа прадугледжвае правядзенне экскурсій на прадпрыемства, аналагічная экскурсія знята з праграмы 10 класа. Улічваючы асаблівыя ўмовы і абсталяванне, якія патрэбны для правядзення палявога практыкума, і цяжкасці, якія паўстаюць перад настаўнікамі ў сувязі з гэтым, зняты з праграмы 10 класа палявы практыкум.

Змяненні закранулі нумарацыю практычных работ, якая суаднесена з паслядоўнасцю вывучэння матэрыялу ў тэме. Пазначаны зорачкай выніковыя практычныя работы, за якія выстаўляюцца адзнакі ўсім вучням, бо яны накіраваны на прымяненне, паглыбленне і развіццё тэарэтычных ведаў і замацаванне ўменняў. У адрозненне ад трэніровачных выніковыя практычныя работы праводзяцца на больш высокім узроўні самастойнасці школьнікаў. Да іх выканання мэтазгодна прыступаць толькі пасля таго, як вучні авалодаюць неабходнымі прыёмамі вучэбнай дзейнасці з картаграфічнымі, статыстычнымі і іншымі крыніцамі ведаў.

Не абазначаныя зорачкай практычныя работы могуць выконвацца ў вуснай або пісьмовай формах і быць ацэнены на погляд настаўніка.

Да асобнай групы належаць практычныя ўменні вучняў па выкананні заданняў на контурнай карце. Настаўнік вызначае дакладнасць нанясення геаграфічных аб'ектаў, правільнасць і акуратнасць запаўнення контурнай карты. У выпадку незадаволенасці наборам заданняў на контурнай карце можна ўключыць іншыя заданні ў адпаведнасці з патрабаваннямі праграмы, не перагружаючы пры гэтым вучняў дадатковай інфармацыяй.

У праграме 6 класа практычныя работы краязнаўчага характару (№4 у тэме 3, №3 у тэме 4 і №1 у тэме 6) праводзяцца на мясцовасці ў час вывучэння адпаведных тэм альбо ў час вясенняй экскурсіі, абазначанай праграмай.

Афармленне вынікаў праграмных практычных работ ажыццяўляецца вучнямі ў форме тэкставага апісання, чарцяжа, схемы, табліцы, мадэлі на контурнай карце і г.д.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і правядзенні практычных работ дадзены ў вучэбна-метадычных дапаможніках па кожнаму курсу геаграфіі, выдадзеных у рэспубліцы. Па-ранейшаму можна скарыстаць метадычны дапаможнік Сіроціна У.І. "Практические работы по географии и методика их выполнения (6-10 класы): Пособие для учителя. — М.: АРКТИ, 1998, 1991. У 2000 годзе выдавецтвам "Асобны Дах" выдадзены сшыткі для практычных работ па геаграфіі ва ўсіх класах (6-10), падрыхтаваныя аўтарам С.Б.Холевым.

Пры фарміраванні ведаў, уменняў і навыкаў вучняў вялікая ўвага надаецца картаграфічнаму метаду як інструменту пазнання прасторавага размяшчэння геаграфічных аб'ектаў і з'яў, як сродак стварэння вобраза тэрыторыі і шлях даследавання, ацэньвання і прагназавання змяненняў у навакольным асяроддзі. Між тым, школьная практыка сведчыць, што неэфектыўна арганізаваная работа з картай на ўроку прыводзіць да не адпавядаючай патрабаванням праграмы якасці картаграфічных ведаў і ўменняў вучняў.

У сувязі з гэтым рэкамендуецца настаўніку больш дакладна адбіраць на ўрок асноўны картаграфічны матэрыял згодна стандарту і праграме, пры гэтым рабіць акцэнт на развіццё мыслення вучняў праз выкарыстанне разнастайных метадаў работы з картай.

Ужо выпушчана значная колькасць картаграфічнай прадукцыі. У бягучым годзе рыхтуюцца да выдання наступныя насценныя карты:

Асноўныя сельскагаспадарчыя культуры свету;

Глебавая карта свету;

Народы і шчыльнасць насельніцтва свету;

Рэспубліка Беларусь. Насельніцтва;

Вучэбная геаграфічная карта.

У 2001 годзе ўжо выдадзены атласы на рускай мове па пачатковаму курсу геаграфіі для 6 класа і па геаграфіі мацерыкоў і краін для 7 класа. Гэтыя ж атласы будуць выдадзены на беларускай мове да пачатку новага навучальнага года.

Плануецца выпусціць атласы па геаграфіі мацерыкоў і краін для 8 класа да канца бягучага года.

Да новага навучальнага года ў кнігагандаль пастуцяць камплекты контурных карт для 6-10 класаў. Контурныя карты для 7, 8 класаў — новыя, яны маюць колеравы фон у дзве фарбы і сістэму вучэбных заданняў у адпаведнасці са зместам нацыянальных атласаў.

У 2001 годзе ў аддзелы адукацыі паступілі праграмы для паглыбленага і профільнага навучання геаграфіі (8-11 класы). У бягучым годзе будзе выдадзены вучэбны дапаможнік: Мяшэчка Я.М. і інш. Геаграфія Беларусі, 9 клас (з паглыбленым вывучэннем геаграфіі). Мн.: Народная асвета.

У арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу па геаграфіі на базавым і павышаным узроўні можна скарыстаць наступныя артыкулы:

— Горкина Т.И. Проблемы и перспективы использования нетрадиционных видов энергии. География в школе. 2000, №6.

— Горкина Т.И. Географические аспекты формирования международного рынка капиталов в послевоенный период. География в школе, 2000, №2.

— Громов А.Ч. Тойотизм. Новая форма организации труда и производства. "География". 2000, №28.

— Дмитревский Ю.Д. Африка: природа, население, хозяйство. Страны Африки: Египет, Нигерия, ЮАР. География в школе. 2001. №2.

— Евдокимов В.И. Экзогенные рельефообразующие процессы. География, 2000, №26.

— Заяц Д.В. Политическая карта мира: что изменилось за 100 лет. География, 2001, №17.

— Крайко Б. Нефтяная и газовая промышленность мира. Геаграфія: праблемы выкладання, 2000, №4.

— Козаренко А.Е. Современные представления о внутреннем строении Земли и литосферы. География, 2000, №4.

— Лазаревич К.С. Ветер. География, 2000, №35.

— Максаковский В.П. Демографический взрыв в современном мире. География, 2001, №13, 19.

— Максаковский В.П. Развитие и география международного туризма. География в школе, 2000, №8.

— Махоткин А.В. Региональное деление стран Азии. География в школе, 2000, №2.

— Пивоваров Ю.Л. Урбанизация в современном мире. География в школе, 2000, №5.

— Сухоруков В.Д. Европейские регионы: Восточная Европа. География в школе, 2000, №6.

— Ченчини К., Корбетта Ф. Третичный сектор. География, 2000, №25.

Мэтанакіраванае развіццё асобы вучня стала цэнтральнай задачай сучаснай школы, у якой набываюцца не толькі веды, уменні і навыкі, а і спосабы іх атрымання, замацавання і выкарыстання на практыцы. Асаблівая ўвага надаецца індывідуальным і калектыўным формам навучання, самастойнай дзейнасці вучняў, валоданню прыёмамі пошукавай і творчай пазнавальнай дзейнасці.

Удасканаленне ўрока па гэтых і іншых сучасных накірунках адбываецца калі настаўнікі выкарыстоўваюць эфектыўныя метады і тэхналогі. Ёсць вопыт распрацоўкі цэлых курсаў геаграфіі па модульнай тэхналогіі. У 2001 годзе выдавецтвам "Народная асвета" будзе выпушчаны першы вучэбна-метадычны дапаможнік Быстровай С.М. "Модульнае навучанне на ўроках геаграфіі", 6 клас. На старонках навукова-метадычных часопісаў і газеты "География" падаецца вопыт распрацоўкі ўрокаў па сучасных тэхналогіях:

— групавыя і калектыўныя спосабы навучання — География в школе, 2000, №8; 2001, №17. География, 2000, №31;

— модульная — Геаграфія: праблемы выкладання, 2000, №2, 3;

— метад праектаў — География. 2000, №28, 31;

— поўнага засваення — Геаграфія: праблемы выкладання. 2000, №4;

— прагназіраванне — География в школе, 2000, №7;

— поўнага засваення — Геаграфія: праблемы выкладання. 2000,

— мадэліраванне — География, 2001, №16.

Пры падрыхтоўцы вучняў да алімпіяд настаўнікі могуць арыентавацца на матэрыялы, змешчаныя ў кнізе Аношкі В.С. і інш. "Задания олимпиад по географии". 1991-2000 гг. — Мн.:Технология. Са зместам алімпіядных заданняў у Расіі можна пазнаёміцца праз газету "География", 2000, №46; 2001, №16, 20.

Рэалізацыя дзейснага падыходу ў навучанні геаграфіі ў значнай ступені залежыць ад стану кабінета геаграфіі, магчымасці эфектыўнага выкарыстання сродкаў навучання, у тым ліку як традыцыйных, так і сучасных: відэафрагментаў і відэафільмаў, камп'ютэра. Увага да абсталявання кабінета неабходнымі вучэбнымі сродкамі не павінна паслабляцца. Парады настаўнікам аб выкарыстанні інфармацыйных тэхналогій даюцца ў артыкулах:

"Как пользоваться Интернетом". География, 2001, №)13.

"Ресурсы Интернета для учителя географии". География, 2001, №19.

"Проведение дистанционного исследовательского проекта через Интернет в школьной географии". География в школе, 2000, №5.

У змест метадычнай работы з настаўнікамі геаграфіі рэкамендуецца ўключаць актыўныя метады навучання па авалоданню эфектыўнымі адукацыйнымі тэхналогіямі, разнастайнымі прыёмамі картаграфічнай падрыхтоўкі вучняў, метадамі фарміравання агульнавучэбных і прадметных уменняў і навыкаў, у тым ліку інтэлектуальных.

Неабходную дапамогу метадыстам і кіраўнікам метадычных аб'яднанняў у арганізацыі практычнай работы з настаўнікамі ў сучасных умовах аказваюць курсы, семінары і іншыя формы, якія праводзяцца на розных узроўнях. 6-7 верасня бягучага года ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі адбудзецца семінар-практыкум "Развіваючае навучанне ў навучальным працэсе па геаграфіі"; з 14 па 26 студзеня 2002 года — курсы метадыстаў і кіраўнікоў МА настаўнікаў геаграфіі "Інавацыйныя працэсы ў геаграфічнай навуцы і тэхналогіях яе выкладання".

Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі.

Эстетический цикл

В 2001-2002 учебном году преподавание **мировой художественной культуры** осуществляется по программам, изданным в 1999 году.

Учителям предлагаются на выбор две программы: "Мировая художественная культура" и "Человек в мире культуры".

Обращаем внимание учителей на то, что программы построены по "рамочному" принципу, т.е. объем учебного материала значительно расширен. Это диктует необходимость создания каждым учителем индивидуального календарно-тематического плана.

При его создании следует учесть следующие факторы:

— цель и задачи художественно-эстетического образования;

— психолого-педагогические, возрастные особенности учащихся;

— материальную базу учебного заведения;

— наличие учебных и аудиовизуальных пособий.

Учитель может отобрать часть материала для наиболее подробного изучения, другие темы рассмотреть обзорно.

Важно учесть методические требования к составлению индивидуального плана:

— необходимость сохранения основных сведений об искусстве в разные эпохи, характерных черт различных видов искусства, стилей, жанров, сведений о их наиболее ярких представителях;

— в каждой теме по мере возможности следует представить произведения всех основных видов художественного творчества, так как предмет мировая художественная культура носит интегрированный характер;

— материал по белорусской культуре должен быть представлен параллельно материалу по мировой культуре, начиная с древних времен до современности, причем особое внимание необходимо обратить на окружающее культурное пространство, играющее огромную роль в воспитании зрительской, слушательской и общей культуры современного человека;

— при работе над каждой темой курса учащиеся должны быть включены в следующие виды художественно-творческой деятельности: восприятие произведений, изучение теории и истории искусства и самостоятельное творчество.

Составляя свой календарно-тематический план, учитель, в целях учета возрастных и психологических особенностей учащихся, может использовать хронологические инверсии.

С позиции вышеперечисленных целей и задач художественно-эстетического образования предмет мировая художественная культура — это не традиционная передача и пассивное восприятие готовых знаний, выводов и точек зрения, а создание условий для индивидуального развития личности.

С этой точки зрения преподавание мировой художественной культуры — это прежде всего процесс творческих поисков, художественных открытий и идей, понимания и прочтения шедевров мирового искусства, овладения его выразительными средствами.

Успех достижения этих целей и задач во многом зависит от профессиональных качеств учителя МХК, его умения творчески подойти к организации учебного процесса, так как невозможно раскрыть чью-то индивидуальность, работая стандартно.

Важными направлениями в работе учителя МХК являются деятельностный и личностно-ориентированный подходы, повышение эффективности педагогического процесса, что невозможно без внедрения новых педагогических технологий. Важно, чтобы за технологизацией учебного процесса не были забыты основные принципы преподавания МХК: приоритет творческой задачи над знаниями, умениями и навыками в создании выразительного образа, гуманитарное воздействие на личность человека, ее развитие и формирование.

При ознакомлении с новым материалом, его закреплении и проверке знаний учащихся учитель может использовать репродуктивные, аналитические (проблемно-поисковые) и творческие задания (даны в инструктивно-методическом письме "Искусство" к 2000-2001 учебному году).

Применяя в процессе донесения информации и усвоения ее учащимися такой традиционный метод, как лекция, необходимо помнить о том, что через 15-20 минут она теряет свою эффективность. Поэтому для концентрации внимания на получении информации и для того, чтобы учащиеся больше анализировали и размышляли рекомендуется:

— зафиксировать на доске план темы в основных вопросах, которые необходимо осветить, и предложить учащимся дать в конце урока свой план и прокомментировать его;

— дать по каждому вопросу по две или три основные особенности, закрепив их примерами;

— учащиеся перед лекцией могут получить специальные задания проблемного характера, ответ раскрывается в процессе лекции;

— в конце лекции целесообразно коллективно обсудить те проблемы, которые в ней освещались, и сделать выводы;

— учитель должен быть чуток к аудитории, учитывать возрастные и психолого-педагогические особенности учащихся.

Для активизации познавательной деятельности учащихся, лучшего усвоения программного материала, пробуждения интереса к предмету, речевой активности, развития творческих способностей и навыков практического применения знаний наиболее продуктивными являются активные формы работы с учащимися: урок-путешествие, урок- игра, урок-концерт, урок-интервью, урок-презентация, урок-репортаж, урок-бенефис, урок-заседание художественного совета и др.

Домашние задания по мировой художественной культуре должны быть проблемно-поискового, творческого характера.

Престиж предмета для учащихся во многом зависит от уровня контроля их знаний. Поэтому на каждом уроке должен быть текущий контроль знаний (слайд-викторины, видеогиды, составление и отгадывание кроссвордов и т.д.), промежуточный (письменная контрольная работа) и итоговый (инструктивно-методическое письмо "Организация и проведение экзамена по мировой художественной культуре", опубликованное в журнале "Асновы мастацтва", № 1 за 2001 г.).

Учителю необходимо использовать научно обоснованные в образовательном стандарте "Искусство" требования к объему учебной нагрузки, уровню подготовки учащихся, критерии оценки знаний, умений и навыков, измерители и систему контроля их выполнения по предметам эстетического цикла.

При оценке знаний учеников целесообразно учитывать их умение доказательно обосновывать свое понимание произведений искусства, свое отношение к заключенным в них моральным и эстетическим проблемам и художественным ценностям. Рекомендуется, чтобы оценка была стимулирующей, поддерживающей интерес учеников к искусству. Оценивать знания учащихся можно по полугодиям.

Обращаем внимание учителей на то, что список произведений искусства для узнавания, который помещен в образовательном стандарте "Искусство", примерный. Поэтому возможно их варьирование, особенно по темам, которые даются обзорно ("Театр", "Кино").

В помощь учителям мировой художественной культуры в журналах "Асновы мастацтва", "Роднае слова", "Народная асвета" печатаются методические материалы.

В 2001 году выйдет учебное пособие "Искусство" для 11 класса, готовятся к изданию следующие книги: "Методика преподавания МХК в 9 классе" Г.С.Нарушевич, Т.Я.Вазинской, "Тесты по МХК" для 9 класса Т.Я.Вазинской, "Нотная хрестоматия по МХК" для 9 класса.

Поскольку восприятие памятников искусства является неотъемлемой частью урока МХК, то необходимость использования на уроке репродукций, слайд- и диафильмов, фонограмм, книжных иллюстраций — очевидна. Поэтому немаловажное значение в продуктивном преподавании МХК и других предметов эстетического цикла имеет оснащенный современными аудио-визуальными средствами кабинет, который должен стать в школе центром художественного воспитания. Подготовленные по заказу Министерства образования необходимые для уроков МХК диа- и слайдфильмы, в которых отражено западноевропейское, русское и белорусское изобразительное искусство от первобытного времени до конца XIX столетия, можно приобрести непосредственно на студии "Дифильм" (220028, г.Минск, пр.Ф.Скорины, 98, тел. 264-14-80) или в магазинах Белорусского республиканского объединения "Глобус". Форма оплаты любая. Список названий диа- и слайдфильмов, а также других источников приобретения видео- и книжной продукции смотрите в инструктивно-методическом письме "Искусство" к 2000-2001 учебному году. Кроме этого, Белорусским государственным институтом проблем культуры подготовлены на компакт-дисках 4 серии электронной энциклопедии "Культура Беларуси: Лучшие страницы", "Архитектура Беларуси", "Белорусская иконописная школа", "Белорусский традиционный костюм", "100 раритетов из музеев Беларуси". За справками обращаться: 220013, г.Минск, а/я 40, "Артмультимедиа", тел. (017) 263-14-47.

Преподавание **музыки** осуществляется по программам, изданным в 1997 г.

С 2002 г. начинается массовый переход школ II ступени на 12-летний срок обучения. Учителям будут предложены на выбор 2 программы по музыке: традиционная, в основу которой положена концепция музыкального образования, разработанная Д.Б.Кабалевским, и новая программа, подготовленная ст.н. сотрудником Национального института образования В.Д.Юркевич. Новая программа будет опубликована для ознакомления в журнале "Асновы мастацтва", вып. 3 и 4.

В 2001 г. вышли и готовятся к изданию следующие пособия:

Л.Макеева. Сольфеджио. Пособие для учащихся подготовительного класса школ с музыкальным и общеэстетическим уклонами.

В.Мистюк и др. "Музыка, VI кл." Учебное пособие для учащихся.

Т.Королева "Приглашение в мир балета". Книга для учащихся.

Б.Кожевников "Как прекрасен этот мир". Произведения зарубежных композиторов XX в. для детского хора.

В.Каретников. "Времена года". Фортепианные произведения белорусских композиторов.

В.Юркевич. "Искусство". Нотная хрестоматия для подготовительного класса.

Т.Вазинская. Нотная хрестоматия для IX кл. по МХК.

Н.Щербакова. Хрестоматия по истории музыкальной педагогики и психологии.

Для школ с хореографическим уклоном подготовлены и поступят в школы программы по профилирующим дисциплинам.

Преподавание изобразительного искусства осуществляется по программам, изданным в 2000 г.

Обращаем внимание учителей, что в данном сборнике помещены программы для VIII-IX кл. школ с общеэстетическим уклоном.

В 2001 г. в школы поступят следующие пособия:

Н.Мінц і інш. "Выяўленчае мастацтва, I клас".

Л.Сяргеенка. "Выяўленчае мастацтва, III кл."

Б.Лазука. "Слоўнік тэрмінаў па архітэктуры, выяўленчаму і дэкаратыўна-прыкладному мастацтву".

У.Рыкевіч. "Мастацтва акварэлі", дапаможнік для вучняў IX-XI кл. школ з мастацкім і архітэктурна-мастацкім ухіламі.

В.Шамшур. "Лінарыт. Мастацтва і тэхніка".

Р.Шаўра. "Малюнак у навучальным працэсе".

Л.Миронова. "Цвет в изобразительном искусстве".

Р.Клікушын. "Мастацтва шрыфту", дапаможнік для вучняў IX-XI кл. школ з мастацкім і архітэктурна-мастацкім ухіламі.

А.Багустаў. Пленэр у мастацкай школе.

Для школ с художественным и архитектурно-художественным уклоном, студий художественное предприятие. "Скульптурный комбинат" изготавливает наглядные пособия из гипса: геометрические тела, розетки, детали головы Давида, маски и др. За справками обращаться: г. Минск, ул. Фроликова, 45, мастерская Пархоменко В.Е.; тел. (017) 235 - 23 - 12.

На августовских совещаниях, методических объединениях учителей **МХК, музыки, изобразительного искусства** в течение учебного года предлагается обсудить следующие вопросы:

1.Гуманистическое и художественное образование учащихся средствами искусства.

2.Формирование общечеловеческих ценностей на уроках искусства.

3.Развитие творческого потенциала личности ребенка на уроке и во внеурочной деятельности.

4.Концептуальные подходы к составлению индивидуальной программы по МХК.

5.Использование репродуктивных, аналитических (проблемно-поисковых) и творческих заданий при изучении и закреплении нового материала и проверке знаний учащихся на уроках.

6.Активные формы работы с учащимися на уроках. Жанр урока.

7.Организация контроля за знаниями учащихся на уроках.

8.Требования к уровню профессиональной подготовки учителя МХК.

9.Деятельностный и личностно-ориентированный подходы в использовании традиционных методов и новых педагогических технологий, повышение эффективности педагогического процесса на уроках.

10.Требования к объему учебной нагрузки, уровню подготовки учащихся, критерии оценки на уроках. Образовательный стандарт "Искусство".

11.Обновление содержания предметов эстетического цикла в свете реформы общеобразовательной школы.

12.Учет возрастных и психолого-педагогических особенностей учащихся в преподавании предметов эстетического цикла.

13.Использование окружающего культурного пространства в формировании эстетического сознания школьников, воспитании внутренней потребности самостоятельного общения с миром искусства.

14.Развитие творческих способностей школьников средствами белорусского народного искусства.

15.Традиции и новаторство в художественном обучении учащихся.

Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі.

Спадчына

Не замуціць духоўнасці крыніцу

...“Чыя каша падгарэла?” — з гучнымі воклічамі карагодніцы кідаюцца да дзяцей, што сядзяць на ўзмежку. Хапаюць іх на рукі, і ўжо праз хвіліну-другую тыя, напаўняючы ваколле раскацістым смехам, качаюцца па полі, надмінаючы каласы рослага жыта. Услед за малымі кульнуліся ў зялёную жытнёвую “пасцель” і самі жанчыны: каб не хварэць нікому, каб доўгім і заможным было жыццё роду...

Гэта — маленькі фрагмент з апісання старажытнага абраду “Пахаванне стралы”, які не зусім навалі ў памяці жыхароў вёскі Казацкія Балсуны Веткаўскага раёна жорсткія вятры часу.

Абрад “Ганяць старца”, што з даўніны “прапісаўся” ў вёсцы Неглюбка таго ж Веткаўскага раёна, у разуменні яго захавальнікаў абуджае сілы прыроды і чалавека, здольныя супраціставіць беднасці, забяспечыць дастойнае жыццё і аберагчы здароўе нашчадкаў...

— Як бачыш, — адзначае ў размове са мной дацэнт кафедры беларускай літаратуры філалагічнага факультэта Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Ф.Скарыны В.С.Новак, — кожны абрад уяўляе сабой каштоўную “залацінку”, ён самабытны і непаўторны. Таму святы абавязак сённяшняга пакалення — не растраціць, сабраць і захаваць для нашчадкаў гэты неацэнны скарб.

Такой высакароднай справай, прынамсі, і займаецца створаная на філфаку студэнцкая навукова-даследчая лабараторыя “Філасофія жыцця ў фальклоры беларускага Палесся” пад кіраўніцтвам загадчыка кафедры беларускай літаратуры, прафесара Івана Фёдаравіча Штэйнера.

Адным з першых, хто праявіў навуковую цікавасць да нашага самабытнага палескага краю, што знаходзіцца на стыку трох усходнеславянскіх этнасаў, былі супрацоўнікі Інстытута славяназнаўства Расійскай Акадэміі навук Святлана і Мікіта Талстыя. У 60-70 гадах мінулага стагоддзя яны актыўна займаліся вывучэннем фальклорнай спадчыны нашага рэгіёна. Вынікам іх працы з’явілася стварэнне “палескага архіва” ў інстытуцкім сектары этнічнай лінгвістыкі. Праўда, расійскіх навукоўцаў больш цікавілі міфалагічныя аспекты, традыцыі і абрады Палесся.

Прыняўшы эстафету ад вядомых беларускіх фалькларыстаў Раманава, Косіча, Радчанкі і іншых, свой уклад у справу вывучэння духоўнага скарбу Гомельшчыны ўнеслі і беларускія даследчыкі, супрацоўнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай Акадэміі навук Г.А.Барташэвіч, К.П.Кабашнікаў, А.С.Фядосік, Л.М.Салавей. Можна тут казаць пра тое, што займаліся зборам фальклорнага матэрыялу на Гомельшчыне падчас напісання курсавых і дыпломных прац і студэнты-філолагі ГДУ. Усяляк заахвочваў такія памкненні будучых настаўнікаў былы загадчык кафедры беларускай літаратуры прафесар М.П.Грынчык.

І ўсё ж, аддаючы даніну павагі ранейшым даследчыкам нашай спадчыны, нельга не падкрэсліць відавочнае: шырокае навуковае асэнсаванне, сістэматызацыя агульнанацыянальных, рэгіянальных і вузкалакальных асаблівасцей фальклорных набыткаў гомельскага Палесся распачалася адносна нядаўна. Далёка не апошнюю скрыпку ў гэтай патрэбнай нам і нашым нашчадкам справе адыграла універсітэцкая навукова-даследчая лабараторыя.

— Перш чым выехаць у экспедыцыю, — працягвае свой расповед аб дзейнасці лабараторыі кандыдат філалагічных навук Валянціна Станіславаўна Новак, — нашы студэнты праслухоўваюць курсы па міфалогіі і вусна-паэтычнай народнай творчасці. У ходзе выкладання матэрыялу названых курсаў яны засвойваюць і асновы збору матэрыялаў. Пры аналізе сабранага ў час экспедыцый — міфаў, песень, былічак, апісанняў абрадавых з’яў — зроблены спробы іх асэнсавання і тэксталагічнай апрацоўкі. Прадметным вынікам гэтай карпатлівай працы стала з’яўленне кніг “Крыніц карменскіх перазвоны” і “Роднае”, у якіх змешчаны запісы фальклорна-этнаграфічнай і літаратурнай спадчыны, сабраныя ў час экспедыцый у Карменскі і Гомельскі раёны. Робяцца захады для падобнага абагульнення вынікаў студэнцкіх экспедыцый у Чачэрскі і Рэчыцкі раёны.

На жаль, нават улічваючы незаменную каштоўнасць укладзеных у зборнікі матэрыялаў, выданне іх падчас становіцца фінансава непад’ёмным не толькі для факультэта, але і для універсітэта. Хаця, знаёмячыся з дзейнасцю студэнцкай навукова-даследчай лабараторыі, мне неаднойчы даводзілася чуць словы ўдзячнасці за падтрымку і практычную дапамогу ў гэтай справе рэктарату і, у прыватнасці, прарэктару па навуковай рабоце Д.Р.Ліну. Але сродкаў, якія вылучаюцца, яўна недастаткова, і кіраўнікам кафедры застаецца адно: марыць пра той час, калі тут з’явіцца неабходныя для работы лабараторыі камп’ютэр, відэамагнітафон, рызограф...

Пэўнае выйсце з няпростай фінансавай сітуацыі бачыцца ў наладжванні сумесных экспедыцый з прадстаўнікамі культуры і адукацыі. Маленькі, але ўдалы эксперымент у гэтым напрамку ўжо зроблены: у апошняй экспедыцыйнай паездцы на Карменшчыну ўдзельнічалі і работнікі абласнога цэнтра народнай творчасці. Сапраўды, дзе, як не тут, у справе захавання спадчыны нашага народа, могуць шчыльна сыходзіцца інтарэсы названых ведамстваў? Да таго ж, выдатным уяўляецца такое супрацоўніцтва і з другога боку: “раскінутае” на ўсіх арганізатараў экспедыцый фінансавае бярэмя было б не такім цяжкім.

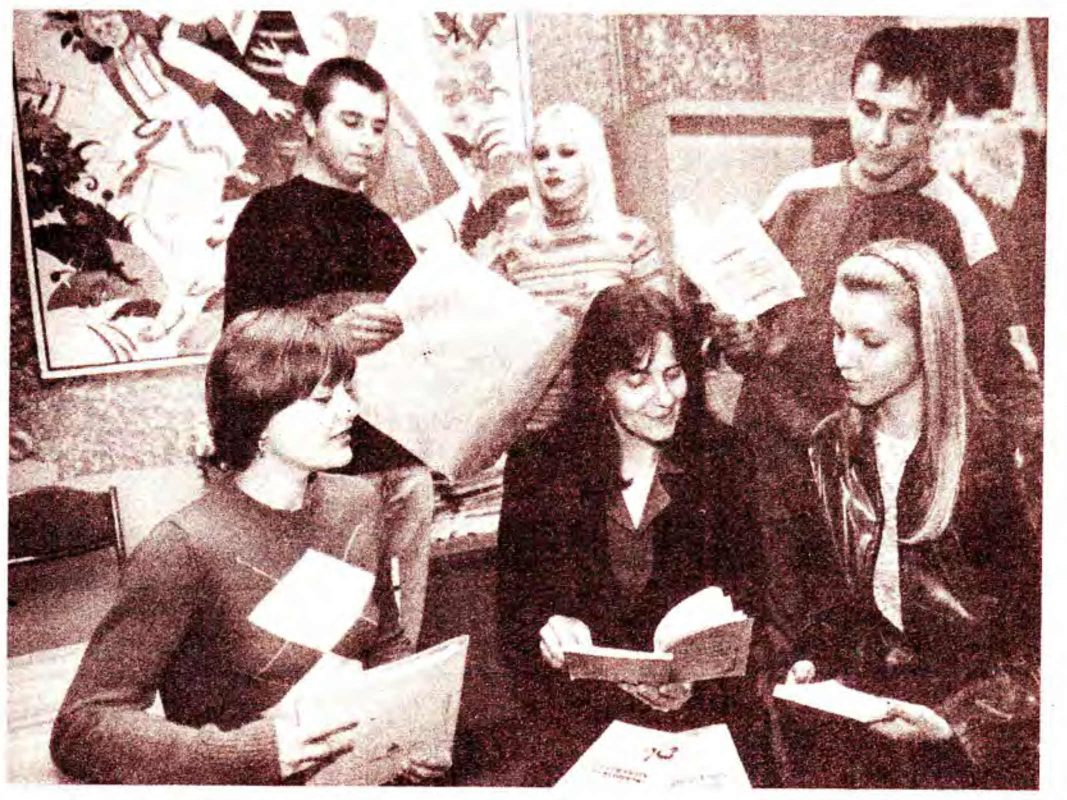
Сёння збіральнікі залацінак духоўнай спадчыны Гомельшчыны адчуваюць вострую неабходнасць у картаграфаванні фальклорна-этнаграфічных з’яў рэгіёна. Гэтае пытанне, як ні дзіўна, абвастрыла... аварыя на Чарнобыльскай атамнай станцыі. Масавая міграцыя людзей з забруджаных рэгіёнаў парушыла ўстойлівасць ранейшых традыцый. Адбываецца ўзаемапранікненне спадчынных рэгіянальных і вузкалакальных асаблівасцей карэннага насельніцтва “чыстых” тэрыторый і перасяленцаў. З цягам часу гэты працэс будзе паглыбляцца. Захаваннем “чысціні” фальклорна-этнаграфічных з’яў той або іншай мясцовасці Гомельшчыны і тлумачыцца сёняшняя актуальнасць картаграфавання.

...З непадробнай цікавасцю знаёмлюся з адной са справаздач удзельнікаў фальклорнай экспедыцыі. У ёй — унікальныя запісы: паданні пра “паходжанні” дамавіка і нячыстай сілы, былінкі аб новых абліччах ведзьмароў, пералік прыкмет і забабонаў. “Люстэрка паб’ецца хутчэй у людзей, што маюць “чорную” душу”. “Не глядзіся ў люстэрка ў час прыёму ежы”. “Каб атрымалася добрае цеста ў дзежы, рабі яе з дуба ці клёна”... Цікава, што і казаць. А ці не гэтымі здаровымі інтарэсамі і цікавасцю тлумачыцца актыўны ўдзел студэнтаў-філолагаў Гомельскага дзяржуніверсітэта ў інсцэніраванні сабранага ў навукова-даследчай лабараторыі матэрыялу накшталт святаў народнага календара і абрадаў, што бытавалі і часткова захаваліся на Гомельшчыне.

На словах В.С.Новак, за апошняе дзесяцігоддзе студэнтамі факультэта напісана каля 50 дыпломных работ, тэмамі якіх стала фальклорна-этнаграфічная спадчына гомельскага Палесся. Так, дыпломная работа выпускніцы-завочніцы Алы Фінавай уяўляе сабой даследаванне асаблівасцей міфалогіі Рэчыцкага раёна, тэмы народнай дэманалогіі і каляндарна-абрадавай паэзіі распрацавалі чацвертакурснікі Марына Шаўко і Надзея Шырай. Даследаванне, зробленае ў свой час у працы былой выпускніцы філфака Вольгі Мяжэнька-Маркевіч на тэму “Замовы Палесся”, надалей перарасло ў грунтоўны навуковы праект “Психотерапевтические формулы в белорусской народной традиции” — ён выдадзены асобнай брашурай.

Гэтыя важкія навукова-творчыя здабыткі лабараторыі, без сумнення, радуюць. Няхай яны шматкратна множацца.

Мікола ЖДАНОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: дацэнт кафедры беларускай літаратуры ГДУ імя Ф.Скарыны, кандыдат філалагічных навук В.С.Новак са студэнтамі-першакурснікамі Аленай Сталяровай, Яўгенам Ждановічам, Святланай Цыганок, Віталем Балачковым, Веранікай Жаранковай абмяркоўваюць праграму будучай фальклорнай экспедыцыі.

Цікава ведаць

Бяроза беластволая

У турысцкіх паходах па родным краі вы не раз любаваліся харастом бярозавага гаю. І гэта не дзіўна. Справа ў тым, што бяроза адносіцца да адной з самых прыгожых і паэтычных раслін. Няма ў нас, бадай, іншай такой паэтычнай расліны, як бяроза. Яна апета ў мностве вершаў, адлюстравана на палотнах вядомых мастакоў. Словам, бярозавы гай — сімвал прыгажосці і натхнення.

Аднак мы яшчэ мала ведаем пра гэтую цудоўную расліну, яе асаблівыя ўласцівасці і карысныя якасці. У гэтай сувязі ўспамінаецца выпадак, калі на краязнаўчай віктарыне, дзе гаворка ішла пра жыццё раслін і жывёл, ніводзін чалавек з ліку вучняў сярэдняга і старшага ўзросту не змог даць правільнага адказу на пытанне пра віды гэтай расліны. А між тым на зямлі бяроза прадстаўлена 140 відамі. Зразумела, што ў лясах Беларусі растуць не ўсе віды. Знакамітую карэльскую бярозу, напрыклад, можна сустрэць толькі на поўначы Беларусі, і то не часта. Дрэва расце вельмі марудна, вызначаецца звілістым і ўзорыстым размяшчэннем валокан, валодае асаблівай трываласцю. Вырабы з гэтай расліны атрымалі шырокую вядомасць і высока цэняцца на сусветным рынку.

У нашых лясах часцей за ўсё сустракаюцца барадаўчатая (павіслая, звісаючая) і пушыстая бярозы. Іх лёгка адрозніць нават па знешнім выглядзе. Пушыстая вызначаецца асаблівай белізной свайго ствала. Зрэшты, да чатырох гадоў яе крона таксама цёмная, і толькі на пятым-шостым годзе жыцця ў яе з’яўляецца белая сукенка. Лісце ў пушыстай бярозы акруглае, расце яна звычайна на месцах узвышаных, на ўзлессі, дзе больш святла. Што да барадаўчатай бярозы — на яе ствале шмат смаліста-васковых бугроў-барадавак. Акрамя таго, у барадаўчатай бярозы крона выцягнутая, ствол стройны. Яна падобная на стройную красуню.

Бярозы — расліны непатрабавальныя. Яны не патрабуюць нейкіх спецыфічных умоў, асаблівай глебы, стойка вытрымліваюць засуху. У іх неглыбокая, але добра развітая карнявая сістэма. Галоўнае для расліны — за штонебудзь зачапіцца і знайсці харчаванне на першы час, потым яна сама ўзбагачае зямлю, затрымлівае ў ёй вільгаць. Растуць бярозы параўнальна хутка, біямасу набіраюць у два разы хутчэй, чым хвойныя дрэвы.

Бяроза шырока прымяняецца ў гаспадарцы. Як і дзе чалавек выкарыстоўвае гэтую расліну — можна прывесці сотні прыкладаў. З бярозы вырабляюць лепшую мэблю, хатняе начынне. Посуд з бярозы засцерагае прадукты ад холаду, вада ў ім доўга не замярзае. Лепшай фанеры, чым бярозавая, няма. Прасаваная і афарбаваная драўніна бярозы можа з поспехам замяніць цвёрдыя трапічныя пароды. З бярозы атрымліваюць вугаль, воцатную кіслату, метылавы спірт, дзёгаць, які з’яўляецца асноўным кампанентам мазі Вішнеўскага, і іншыя карысныя і каштоўныя рэчы. Кара бярозы дае чырвоны і жоўты колер, сабранае вясной лісце — зеленавата-жоўты, увосень — ярка-жоўты.

Бяроза валодае вельмі эфектыўнымі і карыснымі для чалавека ўласцівасцямі. Лісце і пупышкі бярозы выдзяляюць шмат лятучых рэчываў — фітанцыды, якія ачышчаюць паветра. Таму ў бярозавым лесе чалавеку дыхаецца лёгка і свабодна. У бярозавых лісцях шмат вітамінаў, у пупышках — эфірнага масла. З іх вырабляюць кроваачышчальны сродак і напітак для лячэння падагры, рэўматызму, гастрыту, цынгі. А хто з вас не ласаваўся жыватворным бярозавікам, які звычайна загатоўваецца ранняй вясной!

У склад гэтага соку ўваходзяць цукар-фруктоза, глюкоза, яблычная кіслата, бялок і іншыя кампаненты. А такая “дробязь”, як венікі з бярозавых галінак, звычайна нарыхтаваных у чэрвені-ліпені? Гэта адзін з асноўных атрыбутаў рускай лазні, які служыць для выдалення з арганізма чалавека рознага роду хвароб і прастуд.

Але любім і апяваем мы бярозу не толькі за яе карысныя якасці. Гэта дрэва — сімвал прыгажосці, любові, усяго, што нам дорага, што забываць нельга. На многіх брацкіх магілах савецкіх воінаў пасаджаны і растуць бярозкі. У Хатыні пасаджаны тры бярозы — яны сімвалізуюць жыццё. На месцы чацвёртай — Вечны агонь. І гэта сімвалічна, бо ў рэспубліцы загінуў кожны чацвёрты жыхар.

Спакон веку лічылася, што бяроза прыносіць шчасце. І ў некаторых сёлах і вёсках і дагэтуль захаваўся звычай садзіць бярозкі ў год вяселля, нараджэння дзіцяці і пры іншых радасных падзеях.

Мікалай ГЕРАСІМЕНКА,
метадыст Рэспубліканскага цэнтра дзіцяча-юнацкага турызму і экскурсій.

Трывожна

“У мяне быў айчым...”

Гледзячы на сябе ў люстэрка, Святлана не магла зразумець, чаму яна дагэтуль адна. Нібыта маладая, стройная, знешне прывабная — а шчасця ўсё няма.

І нават нарадзіўшы Дзяніску, радуючыся кожнаму яго новаму кроку, маладая жанчына ўсё роўна хацела жаночага шчасця. Света марыла пра рыцара ў даспехах, які не ўстаіць перад яе прыгажосцю, пазбавіць яе ад вечнага недахопу грошай, ад побытавых клопатаў, а галоўнае — заўсёды яе зразумее, пашкадуе, прыласкае. І сына выхоўваць будзе лягчэй, і бацька ў малога будзе.

І Света чакала. Чакала так доўга, што калі яна, нарэшце, дачакалася яго, такога прыгожага, уважлівага, жаданага, дык ні на што ўжо ўвагі не звяртала. Ні на тое, што Дзмітрый адкрыта карыстаецца яе даверам і адданасцю, што калі ён выпівае хоць кроплю спіртнога, дык становіцца злым і жорсткім. А што ўся гэтая злосць і жорсткасць могуць выліцца не толькі на яе — гэтыя думкі заставаліся недзе ўбаку.

Між тым Дзяніс падрос, пайшоў у школу, а маладая жанчына так захапілася сваім новым статусам, што зусім забылася на тое, што яна перш за ўсё маці. А калі аламяталася, з жахам стала разумець, што яе ненаглядны сыночак зусім не такі ўжо любімы пасынак для яе мужа. Якраз наадварот. Часцяком за самую нязначную правіннасць яе “крывінячка” атрымлівае поўху. А калі аднойчы Святлана ўбачыла “колер азвярыну” ў вачах любага, дык яе закаханасць умомант развеялася. Яна пачала глядзець на свет больш рэалістычна.

З таго часу Святлане стала ўсё часцей даставацца ад мужа, а заадно і яе малому сыночку. Света цярпела, цярпела, і аднойчы, пасля цяжкіх пабояў, цярпенне маці лопнула. І Света напісала заяву ў міліцыю з просьбай прыцягнуць да адказнасці яе мужа за сістэматычнае катаванне пасынка. Дзмітрыя асудзілі да двух гадоў пазбаўлення волі. Адседзеўшы ўсяго 10 месяцаў, Дзмітрый па амністыі вярнуўся. Ён прасіў Свету дараваць, забыць усё. Маўляў, усё зразумеў, раскайваецца, больш такога не паўторыцца, кахае яе “без памяці”, далейшага жыцця без яе не ўяўляе. І жаночае сэрца здалося, хоць розум падказваў: колькі ваўка ні кармі, ён усё роўна ў лес глядзіць.

І інтуіцыя не падвяла. Вярнуўшыся аднойчы з працы, маці Дзяніску (ужо трэцякласніка) дома не застала. Але яшчэ больш насцярожыў яе ўстрывожаны позірк мужа. “Нешта ўжо вельмі Дзмітрый усхваляваны, што да яго не падобна”, — падумала Святлана. Бліжэй да ночы нядобрыя здагадкі пацвердзіліся. Мама знайшла свайго малога ў бальніцы са шматлікімі пабоямі. І тады яе цярпенне зноў лопнула.

З пратакола допыту абвінавачанага:

— За што вы пабілі пасынка?

— За тое, што ён дрэнна пачысціў чаравікі. Я яму сто разоў казаў, каб слухаўся мяне, а ён увесь час стараўся зрабіць мне насуперак. За гэта я біў яго выбівалкай для дываноў па ступнях.

Калі следчы гутарыў з пацярпелым хлопчыкам, дык міжволі ў яго нават кулакі сціскаліся, так хацелася абараніць гэтую бяскрыўдную істоту. Нават супрацоўнікі міліцыі, якія шмат чаго пабачылі на сваім вяку, не разумелі, што кепскага магло зрабіць малое хлапчанё дарослому бэйбусу. Хлопчык быў запалоханы нелюдзем да страты памяці. На пытанні адказваў ціха, часта пачынаў плакаць.

Калі Дзяніска трапіў у бальніцу, нянька, якая распранала малога, убачыла, што ўвесь яго пах — суцэльны сіняк. Аказваецца айчым і тут знайшоў месца для сваіх пакаранняў.

З апытання настаўнікаў школы, у якой вучыўся Дзяніс:

— Вы бачылі сляды пабояў у дзіцяці?

— Так, Дзяніс часта прыходзіў у школу з сінякамі, але на пытанне заўсёды адказваў, што сам упаў і выцяўся. Усе хлапчукі па характары гарэзы, таму мы і не надавалі гэтаму асаблівага значэння, а сам ён ніколі ні на што не скардзіўся.

Выпадак настолькі жахлівы, што пра гэтага гора-бацьку расказалі ў перадачы “Зона-Х”. Хлопчык знаходзіўся ў гэты час у бальніцы і як толькі ўбачыў на экране спіну айчыма, зашыўся ў куток у сваёй палаце, і доўга медперсанал не мог зразумець, што ж з ім здарылася.

З пратакола допыту абвінавачанага:

— У вас самога быў бацька, і як ён вас выхоўваў?

— У мяне быў айчым, які мяне моцна біў у дзяцінстве. Я не люблю дзяцей, з імі шмат клопату...

Святлана падала заяву адразу ж у дзве інстанцыі: у міліцыю і на развод. На душы ў маладой жанчыны было горка. Хацелася, каб была сям’я, каб сын займеў сапраўднага бацьку. Бо мужчына шмат чаму мог бы навучыць хлапчука. А выйшла з усяго гэтага тое, што цяпер вельмі сорамна глядзець сыну ў вочы. Надзея адна: можа, вырасце і зразумее?!

Лілія КАШЭЎСКАЯ,
старшы інспектар прэс-групы Партызанскага РУУС Мінска, капітан міліцыі.

Зоркі сусветнай літаратуры

Чужы сярод сваіх

Сёлета споўнілася 110 год з дня нараджэння Міхаіла Булгакава

“Теперь, когда наша несчастная Родина находится на самом дне ямы позора и бедствия, в которую ее загнала "великая социальная революция", у многих из нас все чаще и чаще начинает являться одна и та же мысль. Эта мысль настойчива. Она — темная, мрачная, встает в сознании и властно требует ответа. Она проста: а что же будет с нами дальше?” — так пісаў у 1919 годзе Міхаіл Булгакаў.

Яго прароцкія словы і сёння надзвычай актуальныя. Нясцерпны боль за Расію, за яе шматпакутны народ пранізвае ўсю творчасць вялікага пісьменніка і драматурга, які на працягу дваццаці год вёў няроўную схватку з тыраніяй і кабалой. І не пахіснуўся. “Я не встречала по силе характера никого равного Булгакову, — пісала А.С.Булгакова. — Его нельзя было согнуть, у него была какая-то такая стальная пружина внутри, что никакая сила не могла его согнуть, пригнуть, — никогда”.

Гэтая “спружына” адлівалася з ранняга дзяцінства ў самым славянскім горадзе — Кіеве. Выхаванне ў праваслаўнай сям’і прафесара Кіеўскай духоўнай акадэміі (дзед быў святар, а бабуля — дачка царкоўнага служкі), чужой да атэістычнай пошасці, распаўсюджанай на пераломе стагоддзяў у Расіі і на Украіне, пакінула на ўражлівай натуры Булгакава прыкметны след. З юнацкіх гадоў ён свядома рыхтаваў сябе да служэння людзям. І хаця не стаў, па прыкладзе бацькі і дзеда, духоўнікам, усё ж клапаціўся пра здароўе люду як земскі ўрач спачатку на Смаленшчыне, а потым у Вязьме. Тут яго застала рэвалюцыя, а неўзабаве і грамадзянская вайна, якая не дала юнаку магчымасці свабодна выбіраць свой шлях. Як пісаў ён пазней у рамане “Белая гвардыя”, “народные учителя, фельдшеры, однодворцы, семинаристы волею судьбы стали прапорщиками”, былі мабілізаваны спачатку пятлюраўцамі, а потым і белымі.

Малады пісьменнік, аўтар “Запісак юнага ўрача”, міжволі стаў сведкам сцэн жорсткага кровапраліцця, калі разам з кіяўлянамі перажыў за кароткі час некалькі пераваротаў, а потым два гады ваяваў на баку белых. Ад эміграцыі Булгакава выратавала тыфозная гарачка, а ад галечы і голаду ён ратаваўся сам і за кароткі час змяніў некалькі самых невераготных прафесій. Булгакаў з вясёлым адчаем выпрабоўваў свой лёс, і лёс, урэшце, падпарадкаваўся энергічнаму аўтару бліскучых фельетонаў і “Белай гвардыі”, паспрыяў стаць вядомым у літаратурных колах Масквы. Але менавіта тады, калі здавалася, што ўсё складваецца добра, выявілася, што Булгакаў не стаў і ніколі не стане сваім у асяроддзі такіх пісьменнікаў, як Ф.Гладкоў, Д.Бедны, А.Вясёлы, А.Серафімовіч, М.Ляшко і інш., ён відавочна “выпадал из общего, очень благонамеренного и очень благопристойного тона”, як пісалі пра яго ў 20-я гады крытыкі. Яго часцей аб’ядноўвалі з “буржуазнымі пісьменнікамі” — М.Зошчанкам, Б.Пільняком, В.Верасаевым, Я.Замяціным, Г.Ахматавай, А.Белым, М.Валошыным, а пасля прэм’еры “Дзён Турбіных” у тэатры ўсё часцей і часцей яго пачалі адкрыта называць белагвардзейцам і контррэвалюцыянерам. Неўзабаве пасля такіх відавочных сігналаў справа дайшла і да аргвывадаў. У справакаванай У.Біль-Белацаркоўскім перапісцы са Сталіным у сувязі з абмеркаваннем п’есы “Бег” апошні назваў яе антысавецкай, тым самым надоўга вырашыўшы лёс гэтага твора, як і лёс самога пісьменніка. Пасля зняцця ўсіх булгакаўскіх п’ес з рэпертуару вясной 1930 года, калі кампанія ганення набірала разгон, а празаік не меў сродкаў на элементарнае існаванне, ён міжволі звярнуўся да думкі аб эміграцыі. У пісьме да ўрада ён дабіваўся дазволу на выезд, але пасля тэлефоннай размовы са Сталіным, які ў нейкай меры супакоіў Булгакава, намеры свае змяніў. Хаця і пасля гэтага эпізоду ў яго лёсе мала што змянілася. Так, меў магчымасць зарабіць сабе на хлеб у тэатры, але творы яго так і не атрымалі дазволу на выхад у друк або на тэатральныя падмосткі.

Пры такіх акалічнасцях і выспявала задума рамана пра д’ябла: Булгакава мучыла адчуванне дзіўнага, няпэўнага характару становішча, у якім ён апынуўся. Ратавала яго ад адчаю творчая праца. Самім жыццём Булгакаў быў падрыхтаваны да стварэння сваёй галоўнай кнігі, якой стаў раман “Майстар і Маргарыта”.

У наш час творы Булгакава заваявалі ўвесь культурны свет. Чароўнасць яго таленту паўплывала на многіх мастакоў слова — ад Чынгіза Айтматава да Габрыэля Гарсіа Маркеса. І невыпадкова ў “Пантэоне XX стагоддзя”, які ствараецца ў Амерыцы ў памяць пра самых выдатных людзей стагоддзя, што праславілі свой час і сваю краіну, ёсць і імя аўтара “Майстра і Маргарыты”.

Кацярына ВАРАНЬКО,
галоўны бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Лёсы людскія

Удоўка, удава — бедная галава...

У народзе гавораць, што ўдовіна і сякера не сячэ, і кабылка не вязе. Сапраўды, горкая яна — удовіна доля. Як страшна, балюча ў першы час, і не хочацца жыць. Пазней боль прытупляецца, але душэўная рана не загойваецца, бо перад табой — жывы партрэт мужа — родны маленькі чалавек, асуджаны лёсам на сіроцтва.

Як гэта страшна: ведаць, адчуваць сваё бяссілле, немагчымасць штосьці змяніць. Усведамляеш, што ў твайго сына ці дачкі не будзе надзейнай апоры, і не можаш з гэтым змірыцца. А як дзецям не хапае мужчынскай ласкі! Як радуюцца яны ўвазе чужых мужчын! Баліць сэрца, калі бачыш зайздрасць у вачах дзіцяці ў той час, як яго сябрук бавіць час разам са сваім бацькам. Стогне душа за свайго маленькага...

Асабліва цяжка адзінокай жанчыне жыць на вёсцы. Агарод пасадзіць, дровы прывезці, плот паправіць — без мужчыны ў такіх справах не абысціся. Паспрабуй знайсці работніка, калі кожная замужняя жанчына бачыць у тваёй асобе патэнцыяльнага ворага і ні за якія грошы мужа да цябе не адпусціць, каб дапамог. Чамусьці ва ўсіх дрэннае на розуме. У вачах вяскоўцаў адзінокая жанчына — чалавек другога гатунку. Я не перабольшваю, бо бачу, як пакутуюць адзінокія жанчыны на вёсцы. Праўду гавораць: на каго Бог, на таго і людзі.

Складана жанчынам-удовам сёння жывецца і ў матэрыяльным плане. Дапамога дзяржавы па страце кармільца — чыста сімвалічная. Жывучы ў вёсцы і маючы дзяцей, уладкавацца на добра аплачваемую працу немагчыма. Але, мусіць, сам Бог дае сілу і мужнасць жанчынам-удовам. Пацвярджэнне гэтаму — лёс дзвюх жанчын з вёскі Аздобічы Шчучынскага раёна — Уладзіславы Здановіч і Тэрэсы Касперчык. Іх мужы памерлі, калі самыя маленькія дзеткі яшчэ не нарадзіліся на свет. А ў сем’ях было ўжо па трое-чацвёра. Цяжкія 60-я гады. Дзеці малыя, садзіка няма, работа — толькі на ферме. Даілі і кармілі кароў тады ўручную. Малако ў бутэльцы для дзіцяці хавалі пад падушку, каб надалей захаваць цёплым. У хатах не было газу, дый і дроў таксама. Бывала, звернецца за дапамогай бедная жанчына да брыгадзіра, а ён, жартуючы, ставіць розныя “ўмовы”. І пакуль дасць каня, каб зімою прывезці дровы з лесу, то беднае жаночае сэрца не раз абальецца крывёю. Цяжка слухаць іх успаміны...

Але ж не бывае ліха без дабра! Затое цяпер у іх цудоўныя, працавітыя дзеці, унукі, праўнукі, нявесткі і зяці. Усе прыязджаюць у госці, трэба, дык і дапамогуць па гаспадарцы. Ад кожнага пачуе маці добрае слова. Жыць стала нашмат лягчэй: малака, масла, смятаны, яек, свежаніны — колькі хочаш, свежая гародніна да стала. У хатах чыста, утульна, цёпла... “Вось каб цяперашняе жыццё ды ў той час, калі дзеткі былі малыя. Можа, і здароўе захавалася б лепшае?” — разважаюць моцныя духам жанчыны.

Ірына БЕКІШ.

Спорт

Да першынства Еўропы

На адкрытых кортах мінскага Палаца тэніса закончылася першынство Беларусі сярод тэнісістаў і тэнісістак дзвюх узроставых груп — не старэй 16 і 18 гадоў.

Пяць дзён у адзіночных і парных спаборніцтвах сваіх груп спартсмены змагаліся за медалі і права прадстаўляць нашу краіну на першынстве Еўропы сярод равеснікаў. Усе медалі заваявалі сталічныя спартсмены. У старэйшай групе ў адзіночным разрадзе першынствавалі Ірына Кур’яновіч і Віталь Жышкевіч. Сярэбраныя медалі ўручаны Вользе Барысавай і Канстанціну Ачапоўскаму, бронзавыя — Надзеі Лысак і Аляксандру Акулічу. Лепшымі дуэтамі аказаліся Ірына Кур’яновіч і Вольга Дубовік, Аляксандр Акуліч і Генадзь Урбановіч.

У групе да 16 гадоў першынствавалі Таццяна Уварава і Аляксандр Скрыпко. “Серабро” заваявалі Анастасія Якімава і Арцём Бурмістраў, “бронзу” — Наташа Якімовіч і Цімафей Сянкевіч. Сярод дуэтаў лепшымі былі Т.Уварава і А.Якімава, А.Скрыпко і А.Бурмістраў.

На ўрачыстым закрыцці медалямі ўзнагародзілі і трэнераў пераможцаў. А спартоўцам зборнай Беларусі пажадалі добра выступіць на першынстве Еўропы.

Вільям АСТРЫНСКІ.

“Серабро” і “бронза” братоў-школьнікаў

У рэспубліканскім Палацы шахмат і шашак два дні праходзіў святочны турнір па хуткіх шахматах, прысвечаны Міжнароднаму дню шахмат.

Каля пяцідзесяці ўдзельнікаў спаборнічалі па швейцарскай сістэме ў 9 турах у агульным турніры. У турніры перамог міжнародны майстар Юрый Ціханаў — 7,5 ачка з 9 магчымых. “Серабро” і “бронзу”, пацясніўшы знакамітых і адстаўшы ўсяго на палову ачка ад пераможцы, нечакана заваявалі кандыдаты ў майстры спорту браты Андрэй і Сяргей Жыгалка, якія вучацца ў дзесятым і шостым класах сярэдняй школы № 180 сталіцы.

Вільям АСТРЫНСКІ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб’явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва “Беларускі Дом друку”, 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб’ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №4256
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 1.8.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.